Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

ҚИШЛОҚ ХАҚИҚАТИ

1990 йил 23 июнь
ШАНБА
№ 142 (4.935).

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг газетаси

1974 йил 1 январдан буён нашр этилади ◆ Душанбадан ташқари ҳар куни чиқади ◆ Баҳоси 3 тийин.

Шу кун мавзуида

ОЗИҚЛИ ЭКИН ҲОСИЛ ТЎКИН

Самарқанд, Хоразм ва Бухоро областларининг қатор районларида ўтган ой охирида юз берган жала, чанг тўзони ва ҳароратнинг паст келиши туфайли анча майдонларда ниҳоллар ривожи нисбатан ортда қолди. Бу экинлар деҳқонлардан қўшимча тадбирлар кўришни талаб қилади. Большевик районидаги «ВЛКСМ 60 йиллиги» совхози директори Амир Нурматов билан суҳбат чоғида шу тоифадаги экинларга қандай ишлов берилаётганини сўрадик.

— Ўғит экиннинг жони, — деди Амир ака, — бусиз бизнинг ночор аҳволдаги еримиздан планда белгиланган ҳосилнинг ярмини ҳам олиш маҳол. Озуқа айниқса чигит қайта экилган майдонлар учун зарур. Май ойининг иккинчи ўн кунлигида юз берган жала оқибатида 200 гектарга яқин майдонда чигитни қайта экишга мажбур бўлдик. Бу пайкаллар озуқага жуда муҳтож. Негаки, жала тупроқнинг устки қатламидаги минерал ўғитларни ювиб кетди. Айни пайтда экин қатор оралари чуқур культивация қилинмоқда ва озиқлантирилмоқда. Биз шу йўл билан экин ривожидаги қолоқликка барҳам берамиз.

Фарғона водийси, Самарқанд области ва Сирдарё, Қашқадарё областларидаги қатор районларда мана бир неча йилдирки, уруғ униб чиққач қатор оралари чизель ёрдамида чуқур юмшатилмоқда. Бу тадбир агротехника талаби ва технология картасига киритилмаган. Бироқ деҳқонлар унинг самарадорлигига, айниқса оғир тупроқли майдонларда нафи кўплигига инонмоқдалар. Бу фойдали агротехника усулидан тупроқ шароитини ҳисобга олган ҳолда бошқа жойларда ҳам фойдаланиш мақсадга мувофиқ.

Минерал ўғитнинг нафи ҳақида бошқа хўжалик раҳбарларидан ҳам истаганча эшитиш мумкин. Аммо гап уни қачон солиш, қай тарзда сарфлаш масаласига тақалганда турли фикрлар баён қилинади. Чунки озиқлантиришнинг энг қулай муддатлари ўтиб бораяпти. Ўсимликларни эса ҳали камида 2—3 марта тўйинтириш даркор. Жумладан, Самарқанд областида озиқлантириш муддатлари чўзилиб кетаяпти, бу ерда шусиз ҳам ҳосил кеч пишиб етилади.

Минерал ўғитларни солиш муддатларининг чўзилиши, оқибатда ҳосилнинг кечки бўлиш хавфи очиқ-ойдин кўриниб турибди. «Самарқанд», «Навбаҳор» совхозларида ҳанузгача бригадаларга маъдан ўғитлар ташиб келтирилгани йўқ. Нарпай районидаги қатор хўжаликларда ҳам шундай манзарани кузатиш мумкин. Сирдарё области ва Қорақалпоғистон АССР хўжаликларида экинларни минерал ўғитлар билан озиқлантириш масаласига етарлича аҳамият берилмаётир.

Сўнгги йилларда минерал ўғитларни қўлланишни қораловчи фикрлар айтилмоқда. Азотли ўғитлар ҳар қандай ўсимлик ҳужайраси учун «қурилиш материали» эканлигини, унга бошқа моддаларга нисбатан талаб ўн бараварча юқорилигини унутмаслик керак. Аксарият ривожланган мамлакатларда азотли ўғитлардан фойдаланиш биринчи ўринда туради. АҚШ, Канада, Швеция, Болгарияда азотли ўғитлардан фойдаланиш салмоғи худди Ўзбекистонда бўлгани каби қарийб 50 фоизни ташкил этади. Буюк Британия ва Нидерландияда эса бу кўрсаткич анча юқори — тегишли равишда 61 ва 70 фоиз. Бир тонна пахта билан тупроқдан 56 килограмм азот, 23 килограмм фосфор, 53 килограмм калий чиқиб кетишини ёдда тутиш керак. Улар шундан далолат бермоқдаки, озуқа моддалар ўз вақтида уйғунлаштирилган ҳолда солинса, ҳатто кўп миқдордагиси ҳам тупроққа, атроф муҳитига салбий таъсир кўрсатмайди, ҳосилдорликни оширишга кўмаклашади.

Р. НАЗАРОВ,
Ўзбекистон ССР Қишлоқ хўжалиги давлат-кооператив комитети пахтачилик бошқармасининг бошлиғи.

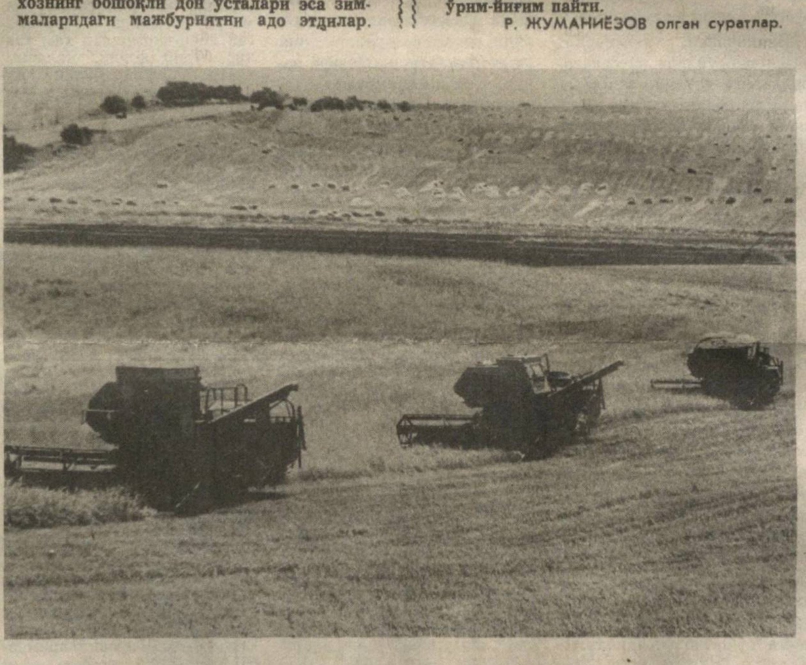

Жумҳуриятимиз ғаллазорларида ўрим-йиғим жадал бормоқда. Бу юмушга Сурхондарё вилояти деҳқонлари биринчилар қаторида киришгандилар. Беллашувда Термиз, Ангор, Шеробод районлари пешқадамлик қилмоқдалар. Денов районидаги Калинин номли колхознинг бошоқли дон усталари эса зиммаларидаги мажбуриятни адо этдилар. Бу ерда ҳар гектардан 39 центнердан хирмон уюлди.

СУРАТЛАРДА: Денов район ижроия комитети раиси, Ўзбекистон ССР халқ депутати Усмон Қодиров (ўнгдан иккинчи) А. Намозов бошлиқ бригада ғаллакорларини ғалаба билан қутламоқда; ўрим-йиғим пайти.

Р. ЖУМАНИЁЗОВ олган суратлар.

СЪЕЗД ЎЗ ИШИНИ ДАВОМ ЭТТИРМОҚДА

РСФСР Компартиясининг таъсис съезди 21 июнь эрталабки мажлисида А. И. Лукьянов раислигида партияни ташкил этиш тўғрисидаги қарор муҳокамасини давом эттирди. Партиянинг раҳбар органлари ва янги Компартияни тузиш ҳақидаги Декларацияга доир масалалар диққат марказида бўлди.

Бу ҳужжатлар таҳрир комиссиясига қўшимча равишда ишлаб чиқиш учун юборилганлиги маълум. Комиссия раиси Ю. А. Прокофьев тушган таклифларни таҳлил этиб, комиссиянинг хулосалари ҳақида маълумот берди. Бу хулосалар мазкур қарорга турли-туман низом қоидаларини киритиб, уни кенгайтиравермасдан, балки унга таъсис съездидаги масалаларни ҳал қилиш учун зарур бўлган жиҳатларнигина киритишдан иборат.

Ҳужжатнинг учинчи бандини қуйидаги таҳрирда баён қилиш таклиф этилди: «Таъсис съезди биринчи котибни, РСФСР Компартиясининг Марказий Комитети ва назорат комиссиясини сайлайди. РСФСР Компартияси Марказий Комитетининг Сиёсий бюросини тузиш зарур, деб топилсин». Қарорни муҳокама қилиш пайтида айни шу банд айниқса узоқ баҳсларга сабаб бўлди. Жуда турли-туман фикрлар айтилди. Таъсис съездида Марказий Комитетнинг биринчи котиби лавозимига номзодларни ва контрол комиссиясини кўрсатиш, аммо уларни бошланғич ташкилотларда сайлаш таклиф қилинди ёки: биринчи босқичда ташкилот комитетини тузиш, қолган ҳамма масалаларни эса иккинчи босқичда — XXVIII съезддан кейин ҳал қилиш ҳақида ҳам таклиф тушди.

Бир қанча делегатлар Марказий Комитет таркибининг учдан бир қисми муқобиллик асосида коммунистларнинг анжуманида яширин овоз бериш йўли билан сайлансин, қолган учдан икки қисми эса белгиланган нормага асосланиб, регионлардаги партия ташкилотларида сайлансин, деган фикрни айтдилар.

М. С. Горбачев баҳснинг моҳияти ҳақида гапирди. Партияни таъсис этиш тўғрисида қарор қабул қилиниб, Декларация тасдиқланиши биланоқ, деди у, биз съезднинг навбатдаги босқичи кун тартибини муҳокама қилишга киришамиз, делегатлар кўтариб чиққан ҳамма масалалар мана шу кун тартибига киради. Уларни қандай қилиб ва қачон, қайси қоидаларга биноан сайлаш масаласи айни ўшанда батафсил кўриб чиқилиб, қабул қилинади.

Фикрлашиб олинганидан кейин қарорнинг бу банди бир қанча таклифларни, шу жумладан съездда назорат комиссиясининг раисини сайлаш тўғрисидаги қўшимчани ҳисобга олиб қабул этилди.

Қарорнинг навбатдаги банди РСФСР Компартиясининг янги сайланган Марказий Комитетига таъсис съездининг иккинчи босқичи кун тартиби ва уни ўтказиш муддатлари юзасидан таклифлар тайёрлаш тўғрисидаги банд хусусида унчалик эътирозлар бўлмади ва бирмунча тузатишлардан кейин қабул этилди. Сўнгра қарор тўла-тўкис қабул қилинди.

Делегатлар РСФСР Коммунистик партияси таъсис съезди Декларациясининг лойиҳасини кўриб чиқишга ўтдилар.

Овоз бериш натижасида ҳужжат лойиҳаси асос учун қабул этилади ва у синчиклаб муҳокама қилина бошлайди. Делегатлар дастлабки матнга бир қанча мулоҳаза, таклиф ва қўшимчалар киритишди, уларнинг аксариятига кўпчилик дарҳол рози бўлди, бир қанча таклифлар юзасидан қизғин мунозара авж олиб кетди.

Жумладан, гўё партия бошқариладиган бозор иқтисодиётига ўтишнинг ҳукумат таклиф қилган концепциясини ишлаб чиқишдан четда қолди, деган фикр айтилди.

М. С. Горбачев бу даъвони қатъиян рад қилди. У луқма ташлаш учун сўз олиб, бундай гап-сўзлар «Марказий Комитетдаги ва партиядаги ҳамма ишлар ҳам жойида эмас», деб кўрсатиш мақсадини кўзлайди, деди.

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари туб иқтисодий ислоҳот КПСС Марказий Комитетининг Пленумида қўллаб-қувватланганини, бу ғоя аҳолининг турли табақалари вакиллари билан кўпдан-кўп маслаҳатлашув ва кенгашлар натижасида батафсил баён этилганини эслатиб ўтди. Бозор ғояси «осмондан тушгандек бўлди» деб ҳисоблаш ва уни кимдир ўйлаб чиқариб, тунги тўнтариш тарзида мамлакатни йўлдан оздириш учун таклиф қилди, деб айтиш — туҳматдир. Янги иқтисодий стратегия партиянинг ғоясидир, қайта қуришнинг энг катта ғояларидан биридир, деди у.

М. С. Горбачев ҳукуматнинг бозор иқтисодиётига ўтиш программаси шанига парламентда, матбуотда ва жамиятда айтилган танқидий мулоҳазаларни ҳаққоний деб тан олиб, ҳозир у қўшимча равишда ишлаб чиқилмоқда ва тайёр бўлганидан кейин уни жамият, партия, Марказий Комитет Пленуми муҳокамасига қўйиш кераклигини айтди. Кимдир гўё мамлакатни пинҳона капиталистик йўлга солиб юбормоқчи деб гумон қилиш керак эмас, деб таъкидлади у. Раҳбариятнинг бутун фикри-зикри турмушнинг янги шаклларини топишдан, жамиятимизни ҳимоя қилишдан, одамларимизнинг турмушини яхшилашдан иборат. Аммо бу ишни кечиктирмай қилиш керак, чунки халқнинг сабр косаси тўлиб-тошиб турибди, деди у.

РСФСР Коммунистик партияси таъсис съезди Декларациясининг матни қабул этилган ҳамма қўшимча ва мулоҳазаларни эътиборга олиб овозга қўйилсин, деган таклиф киритилади. Декларация кўпчилик овоз билан қабул қилинади.

Таҳрир комиссиясининг раиси РСФСР Компартияси таъсис съездининг иттифоқдош республикалар Коммунистик партияларига мурожаатномаси матнини ўқиб эшиттирди, бу матн делегатларнинг топширувига биноан тайёрланган. Батафсил муҳокама қилинганидан кейин ҳужжат қабул этилди.

Съезд РСФСР Компартиясининг раҳбар органларини сайлашга, республика Компартиясининг матбуот органлари тўғрисидаги масалани кўриб чиқишга ва муҳокама қилинаётган масалалар юзасидан қарор қабул этишга қарор қилди.

Кечқурунги мажлисда раислик қилган М. С. Горбачев делегациялар вакилларининг кеча бўлиб ўтган кенгашида биринчи котиб масаласи хусусида айтилган мулоҳазаларни маълум қилди. Муҳокама давомида В. В. Бакатин, Б. В. Гидаспов, И. Н. Дьяков, В. А. Купцов, Н. И. Мальков, Ю. А. Манаенков, А. Г. Мельников, И. К. Полозков, Ю. А. Прокофьев, Н. И. Рижков, Е. С. Строев, О. С. Шенин номзодлари тилга олинди, деди у. Таклиф этилган номзодларнинг кўпчилиги: В. В. Бакатин, Б. В. Гидаспов, И. Н. Дьяков, Н. И. Мальков, Ю. А. Манаенков, И. К. Полозков, Ю. А. Прокофьев, Н. И. Рижков ва Е. С. Строевлар ўз номзодларини дарҳол қайтариб олдилар.

Съезд номзодлар кўрсатишни давом эттиришга қарор қилди. Номзодлар кўрсатиш шу қадар активлашиб кетдики, ҳатто ўндан кўп нотиқ сўзга чиққанидан кейин ҳам делегатлар номзодлар кўрсатишга чек қўйиш тўғрисидаги таклифни дарров қабул қилмаганликларини айтиб ўтмоқ керак. Уларнинг баъзилари ўз номзодларини кўрсатмасликни сўраган кишилар фикрига асло қўшилмадилар. бошқалари эса партия Марказий Комитетининг биринчи котиби лавозимига янги ўртоқларнинг номзодларини кўрсатдилар. Натижада янги рўйхат вужудга келди: унга СССР ички ишлар министри, Президентлик Кенгашининг аъзоси В. В. Бакатин, КПСС Марказий Комитетининг бўлим мудири В. А. Купцов, КПСС Марказий Комитетининг секретари Ю. А. Манаенков, КПСС Кемерово область комитетининг биринчи котиби А. Г. Мельников, КПСС Краснодар ўлка комитетининг биринчи котиби И. К. Полозков, КПСС Красноярск ўлка комитетининг биринчи котиби О. С. Шенин, шунингдек Арманистон Компартияси Марказий Комитетининг иккинчи котиби О. И. Лобов, КПСС Мари область комитетининг биринчи котиби Г. А. Посибеев, С. Орджоникидзе номли Москва авиация институтининг доценти В. Н. Лисенко, ленинградлик ишчи Н. А. Половодов, РСФСР ички ишлар министри В. П. Трушин, СССР Давлат меҳнат ва ижтимоий масалалар комитетининг раиси В. И. Шчербаков киритилди. Улардан В. В. Бакатин, Ю. А. Манаенков, В. И. Шчербаков, В. П. Трушин ва Г. А. Посибеевлар турли сабабларга кўра ўз номзодларини қайтариб олдилар. Шундай қилиб, етти номзод съезд муҳокамасига қўйилди.

Кечки мажлисда В. А. Купцов, А. Г. Мельников, О. С. Шенин, И. К. Полозковлар ўз программаларини баён этишга улгурдилар. Улар кўпдан-кўп саволларга жавоб қайтардилар.

Номзодларни муҳокама қилиш 22 июнда давом эттирилди.

(ТАСС).

КПСС XXVIII съезди тараддуди

БУРЧ, ҲУҚУҚ, МАСЪУЛИЯТ

Мен не-не анжуманлар гувоҳи бўлганман. Лекин Ўзбекистон Компартиясининг XXII съезди аввалгиларидан бутунлай бошқача руҳда ўтганлигини таъкидламоқчиман. Бу фарқ даставвал партиянинг халққа, оддий меҳнаткашга чинақам қайишганида, жумҳуриятдаги аҳволга чуқур, холисона, ҳаққоний баҳо берилганида билинди.

Анжуман, унинг ҳужжатлари барча қатори менда ҳам катта таассурот қолдирди. Марказий Комитетнинг Ўзбекистон Компартияси XXII съездига сиёсий маърузасида, музокарада сўзга чиққан делегатларнинг нутқларида мавжуд вазият, ишдаги ютуқ ва камчиликлар, муаммолар рўй-рост айтилди, ижтимоий турмушнинг барча жабҳалари иложи борича кенгроқ қамраб олинди. Айниқса, сиёсий маърузадан кўпчиликни ўйлантираётган қатор саволларга жавоб топиш мумкин.

Яна бир улкан йиғин — КПСС XXVIII съезди очиладиган кун тобора яқинлашмоқда. Унда кўриладиган ҳужжатларнинг баъзилари ҳозир ҳар томонлама муҳокама қилинмоқда. Кекса коммунист сифатида партиянинг янги устави лойиҳасига айрим мулоҳазалар билдирмоқчиман. Аввало уни тўла маъқуллайман, бориси илгаригидан анча ихчамлаштирилган, жумлалари содда, тушунарли. Партия ўзини тубдан қайта қураётганини ушбу ҳужжатдан ҳам билса бўлади.

Айни пайтда унда ноаниқликлар учрайди. Лойиҳанинг 1-бандида КПССга аъзолик ҳақида сўз юритилиб, «унинг ташкилотларидан бирида ишловчи» дейилган. Бундан коммунист партия ташкилотларидан бирида ишлаши керак, деган маъно англашилади. Қолаверса, фақат «ишловчи» партия аъзоси бўла оладими? Фикримча, мазкур жумлани жиддий таҳрир қилиш лозимки, уни ўқиганда ҳеч қандай саволга ўрин қолмасин.

4-банднинг иккинчи хатбошида камида 40 йил партия стажига эга бўлган КПСС аъзосига ветеранлик фахрий унвони берилиши айтилган. Бу кекса коммунистларга нисбатан катта ҳурмат, албатта. Айни пайтда белгиланган муддат кўплиги, уни бироз қисқартириш кераклиги тўғрисидаги фикрга қўшиламан. Лойиҳада аъзоликка номзодлик ҳақида лом-мим дейилмаган. Менимча, бир йиллик номзодлик стажини сақлаб қолган маъқул. Чунки бу даврда партиянинг ҳаракат мақсадлари билан яқинроқ танишиш, ҳақиқий коммунист бўла олиш ёки бўла олмаслик хусусида чуқурроқ ўйлаб кўриш мумкин. Жиноятчи деб топилган КПСС аъзоси суд ҳукми қонуний кучга киргандан кейин аъзоликдан чиқарилиши (5-банд, биринчи хатбоши) тўғри кўрсатилган. Зеро, бугунги кунда айби судда аниқланмасдан туриб, партия сафидан чиқарилган, сўнгра эса жинояти исботланмай оқлангач, аъзоликка тикланиш ташвишида юрганлар оз эмас.

Партиянинг бошланғич ташкилотлари ҳақидаги қоидалар, айниқса уларга муносабат ўзгарганлиги, мустақиллик ва имкониятлари бирмунча кенгайганлиги яхши бўлган. 19-банднинг учинчи хатбошида бошланғич партия ташкилоти котибини ишдан бўшатиш масаласи партия йиғилишида кўриб чиқилади, дейилиши тўғри. Акс ҳолда ўз измига юрмаган коммунистлар етакчисини маъмурият ҳар мақомга ўйнатиши мумкин. Аъзолик бадалларидан тушган маблағларнинг 50 фоизигача қисмидан фойдаланиш ҳуқуқи берилганлиги (20-банд) бошланғич ташкилот обрўсини кўтаришга кўмаклашади, деб ўйлайман. Лекин бу жумлада баъзи ноаниқликларга йўл қўйилган. Масалан, маблағнинг қанча қисми бўлиши номаълум. Ёки шу ҳисобдан маош олиб ишлайдиган ходимларни пул билан таъминлаш деган ибора тушунарсиз. Умуман, партиянинг жойларда коммунистлар билан иш олиб борувчи, уларга энг яқин, энг асосий бўғини бўлганлиги учун бошланғич ташкилотлар ҳуқуқларини янада кенгайтириш керак.

Жамиятда, мамлакат сиёсий ҳаётида кўппартияликка йўл очилаётган экан, ушбу ҳужжатда КПССнинг, коммунистларнинг бошқа партиялар ва ҳаракатлар, уларнинг аъзолари билан муносабатлари тўлароқ ифода этилиши тарафдоримиз.

Х. ОТАМУРОДОВ,
1946 йилдан КПСС аъзоси, Амударё районидаги «Қипчоқ» совхозида яшовчи пенсионер.

ХАЛҚҚА ЯҚИНЛАШИШ ЙЎЛИ

Биз, коммунистлар халқдан бироз йироқлашганимиз туфайли хатоларга йўл қўйдик, деб ўйлайман. Шу сабабли обрў-эътиборимиз пасайганлигининг гувоҳи бўлиб турибмиз. Ўзбекистон Компартиясининг илгариги съездларида меҳнаткашлар манфаатларига зид қарорлар қабул этилган, демоқчи эмасман. Барчасида ҳам инсон манфаатлари ҳимоя қилинди. Фақат баландпарвоз сўзлар билан майдонга чиқилди. Ҳатто шу даражага бориб қолдикки, омма коммунистлар анжуманида ҳеч нарса ҳал бўлмаслигини англаб етди. Олдинги съездлар қарорларини тахласа одам бўйига бараварлашар. Лекин уларнинг қанча қисми амалга оширилганлигини на коммунистлар, на халқ аниқ билмайди. Уни тарихчи олимлар таҳлил қилишлари мумкин. Порахўрлик, ваъдабозлик, амалпарастлик, шуҳрат ортидан қувиш, маъмурий-буйруқбозлик, расмиятчилик айрим коммунистлардан чиққанлиги бугун бизни чуқур ўйга толдиради. Тан олишни хоҳлаймизми-йўқми, бундай далиллар етарли. Шу боисдан Ўзбекистон Компартиясининг XXII съезди ҳаммамизда катта умид уйғотди.

Бу галги анжуманимизда ундоқ қилдик, бундоқ қиламиз, режаларимиз улкан каби баландпарвоз гаплардан воз кечилди, мураккаб давримизнинг ўткир масалалари ошкора ва чуқур таҳлил қилинди, барча виждонан, коммунистчасига ишлашга даъват этилди. Марказий Комитетнинг съездга сиёсий маърузаси, қабул қилинган қарорлар ҳаёт тақозосидир. Уларда ишчи, деҳқон, зиёлининг умид ва армонлари чинакам ифодасини топди.

Коммунистчасига ишлашни қандай тушуниш керак? Аввало бажариб бўлмайдиган ишни амалга ошираман деган ёлғончиликка, ваъдабозликка буткул барҳам бериш лозим. Битта маҳаллага водопровод суви келтириб бериш, бирор хонадонни газлаштириш, деҳқоннинг бир бурда ризқини икки бурда қилиш қўлимиздан келадими, шу ҳақда гапиришга одатланишимиз зарур. Тўғрисини айтсангиз халқ тушунади. В. И. Ленин таъкидлаганидек: «Халқ алдамчиликка чидаб туролмайди. Халқ ўз иродасининг бузилишига чидаб тура олмайди».

Демак, коммунистчасига ишлашни ҳар биримиз амалда намоён қилишимиз керак. Халққа яқинлашишнинг ягона йўли шу. Мажлислардаги оташин нутқларни, минбарлардаги нотиқликни бас қилиб, бир дона ғишт қўйиш қўлимиздан келса, шуни қуйиб, одамларга беришимиз, унинг девори тезроқ тикланишига кўмаклашмоғимиз лозим. Акс ҳолда нуфузимизни, обрў-эътиборимизни халқ олдида кўтариш қийин. Съездда масалалар шу йўсинда таҳлил қилинди.

Совхозимиз экин майдонлари асосан адирликда жойлашган. Шароит оғир. Лекин ёмон ишламаяпмиз. Хўжаликка раҳбарлик қилаётганимга уч йил бўлаётир. Илгари инженер-гидротехник, райкомда инструктор бўлиб ишладим. «Шодлик», «Улуғнор» насос станциялари қурилиши ниҳоясига етказилди. Совхозга келгач, даставвал ўз ўрнимни аниқлаб олишга уриндим. Чигитни экиш, пахтани териш, боғни парвариш қилиш, чорвачиликни ривожлантириш каби ишларнинг ўз бажарувчилари бор. Менинг вазифам меҳнаткашлар турмуш шароитини яхшилаш. Энг муҳими шу. Маблағ етса пул билан, етмаса кўпчиликни оёққа турғазиб қишлоқнинг ижтимоий қиёфасини ўзгартириш, аҳоли турмуш тарзида бурилиш ясаш йўлини тутдик.

Икки ярим йил ичида талай ўзгаришлар қилинди. Ҳашар йўли билан замонавий қишлоқ шифохонаси қуриб, ишга туширилди. Ундаги шароит шаҳардагиларникидан қолишмайди. Ёнида кундузги санаторий очдик. Эндиликда ишчиларимиз даволаниш учун узоққа бориб сарсон бўлишмайди. Мана шу ишимиздан кейин одамлар сўзимизга ишона бошлашди. Шу йўлни давом эттирамиз. Озод посёлкаси қурилишини бошладик. 24 оилага янги уй қуриб берилди, болалар боғчаси фойдаланишга топширилди. 16 квартирали икки қаватли бинога эрта-индин одамлар кўчиб ўтишади. Яна битта шундай турар жой, 90 ўринли боғча, қишлоқ Совети учун янги бино қурилишлари жадал бошлаб юборилди. Қисқа муддатда 2 дала шийпони, 3 та чойхона меҳнаткашлар ихтиёрига топширилди. Янгидан барпо этилган маданий марказимиз хизматидан барча мамнун. Орол қишлоғида шарқона услубда чойхона қурилиши тугалланиш арафасида. Адир йўллари асфальтланган.

Одатим шундай: одамларга қўлимдан келадиган ишни ваъда қиламан ва унинг бажарилиши тўғрисида ҳисоб бериб тураман. Йил бошида совхоз аҳлига савдо маркази, 844 ўринли мактаб, 140 ўринли болалар боғчаси қуриб берамиз, дегандик. Ҳозир уларнинг лойиҳалари тайёрланди, смета баҳоси аниқ. Жойлар ажратилган. Қурилишни бошлаш арафасидамиз. Ҳаммасидан меҳнаткашлар хабардор. Улар бу ишлар келаси йилда тугалланишига шубҳа қилмайдилар. 1991 йилда биноларни фойдаланишга топширмасак, одамлар ишончини йўқотишимизни, шу туфайли обрўйимизга путур етишини яхши биламиз.

Хуллас, халққа яқинлашиш, ишонч қозониш йўли битта: эл дардига яқин дўст сифатида қулоқ тутиш, уни англаб етиш, мушкулини осон қилиш. Коммунист раҳбар мана шу вазифасини виждонан бажарса, халқ унинг ортидан эргашади, сўзларига ишонади, ёрдам беришга шошилади. Ўзбекистон Компартияси XXII съезди меҳнаткашларнинг коммунистларга ишончини мустаҳкамлаш йўлида янги босқич бўлди, партиянинг халққа яқинлашиш йўлини кўрсатиб берди.

Д. ЭРАЛИЕВ,
Андижон районидаги Ленин номли совхоз директори, Ўзбекистон Компартияси XXII съезди делегати.

Ўн иккинчи чақириқ Ўзбекистон ССР Олий Советининг иккинчи сессияси

МАЖЛИСЛАР КУНДАЛИГИ

Ўзбекистон ССР Олий Советининг «Хотин-қизлар аҳволини яхшилаш, оналик ва болаликни муҳофаза қилиш ва оилани мустаҳкамлашга доир кечиктириб бўлмайдиган чора-тадбирлар тўғрисида»ги қарори ҳақида сессияда соғлиқни сақлаш, хотин-қизлар ишлари, оналик ва болаликни муҳофаза қилиш доимий комиссиясининг раиси депутат **Ҳ. М. Усмонова** маъруза қилди.

Маърузани муҳокама қилиш учун Самарқанд область Оқдарё районидаги Болта қишлоғи 26-ўрта мактабининг муаллимаси депутат **О. Ж. Маматоваг**а биринчи бўлиб сўз берилади.

— Турмушимизда пайдо бўлаётган ҳамма муаммолар бир-бири билан чамбарчас боғланиб кетган. Чунончи, ушбу сессияда муҳокама қилинаётган масалалар ҳам оилани мустаҳкамлаш билан ва хотин-қизларнинг жамиятдаги мавқеи билан боғланган. Оналик ва болаликни муҳофаза қилиш масалаларини кўтарганда келгусида бозор иқтисодиётига ўтилишининг таъсири ҳақида ўйламасдан бўлмайди.

Бизнинг районимизда 70 минг киши яшайди. Шундан 42 минг киши болалар ва 17 ёшга етмаган йигит-қизлардир. Бинобарин, аҳолининг ярмидан кўпроғи онанинг меҳрига муҳтож. Депутат сифатида мен уларнинг кўпдан-кўп муаммоларини жуда яхши биламан. Кейинги вақтларда бозор иқтисодиётига ўтилмоқчи эканлиги муносабати билан кўп болали оналар менинг қабулимга келмоқдалар. Улар, башарти бозор иқтисодиётига ўтиш зарур бўлса, агар нарх-навони оширмасдан иш тутишнинг иложи бўлмаса, у ҳолда автомашиналар, гиламлар ва бошқа зеб-зийнат буюмларининг нархларини ошира қолишсин, шу гапни ҳукуматга айтиб қўйинг, деб илтимос қилмоқдалар. Бироқ ун билан ёғнинг нархини зинҳор ошира кўрманглар. Биз асосан шу маҳсулотлар билан тирикчилик қиламиз ва фарзандларимизни шулар билан боқамиз, дейишмоқда. Агар бозорга ўтиладиган бўлса, нархларнинг оширилини қоплаш учун 30-40 сўмдан пул олар эканмиз. Бунда районимизнинг ўзигагина ҳар ойда икки миллион сўмдан кўпроқ пул керак бўлади, дейишмоқда улар. Шунча маблағ қаердан олинади? Бу муаммолар кўпдан-кўп саволларни келтириб чиқармоқда. Бизнинг халқимизга қандайдир хайр-эҳсон бериш керак эмас, лоақал пахта етиштириш учун қилган ҳалол меҳнатимиз ҳақини беришса бас.

Биз «Сиҳат-саломатлик» комплекс дастури ҳақида кўп гапиряпмиз. Аммо бу дастурни тезроқ бажариш керак, ахир. Чунки оналик ва болаликни муҳофаза қилиш муаммоси тобора кескин тус олмоқда. Биз бола тарбияси учун оналарга ҳақ тўлаш кераклиги ҳақида кўп гапиряпмиз-у, бироқ бу гаплар амалга ошмаяпти. Лоақал бола тарбиялашга кетган вақтни меҳнат стажига қўшиб бериш керак.

ТошПИ фалсафа кафедрасининг катта муаллимаси депутат **Т. М. Тўлаганова** сўз олади. У муҳокама қилинаётган ҳужжатга бир қанча тузатишлар киритишни таклиф қилади:

Башарти, аёлнинг ногирон боласи бўлса, бу бола 18 ёшга етгунча, ҳатто она вақти-вақти билан ишлай олмаган бўлса ҳам, шу вақтнинг ҳаммаси унинг меҳнат стажига кириши керак. Башарти, бемор бола санаторийда даволанадиган бўлса, она у билан бирга бўлиши керак. Шу вақт ҳам меҳнат стажига кириши лозим.

Минтақамизнинг хусусиятлари ҳам ҳисобга олиниши керак. Шунинг учун ҳам бизнинг лойиҳамиз Иттифоқ қонуни билан бир хил эканлиги кишини ажаблантиради. Ўлкамизнинг хусусиятларини эътиборга олиб, тегишли тузатишларни киритиш лозим. Биринчидан, 3 болали оилалар ҳам кўп болали деб ҳисобланиши ва тегишли имтиёзлардан фойдаланиши керак. Мамлакатнинг кўпгина минтақаларида худди шундай қилинган, қишлоқларда, шаҳарлардаги маҳаллаларда кичик-кичик корхоналарни кўпроқ барпо этиш керакки, уларда аёллар ўзгарувчи график асосида ишлай оладиган бўлсинлар.

Колхоз ва совхозларда аёллар учун етти соатдан иборат чекланган иш вақти белгиланиши лозим. Химиявий дорилар ишлатилган далаларда аёллар меҳнатидан фойдаланиш тақиқлансин. Ёш болали аёллар учун ҳам қисқартирилган иш куни белгиланиши керак.

Олий минбарлардан биз хотин-қизларнинг аҳволини яхшилаш ҳақида кўп гапиряпмиз, деди ўз нутқида Қизилтепа районидаги «Бухоро» колхозининг аъзоси депутат **М. Холмуродова.** Бироқ уларнинг меҳнат шароитларини озгина бўлса-да яхшилаш, рўзғор юмушларини енгиллаштириш учун кам иш қилинмоқда. Ҳозирча аёл киши эркаклардан икки, ҳатто уч баравар ортиқ ишламоқда. Чунки далада ишлашдан ташқари рўзғор юмушлари, оила ташвишлари ҳам унинг зиммасида.

Кейинги йилларда яқин қариндошларнинг никоҳдан ўтиши, шунингдек, ҳамма жойда химиявий дорилар кўплаб ишлатилиши оқибатида ногирон болалар кўпроқ туғилаётганлиги сир эмас. Қонунда миллатимизнинг бўлажак авлодлари сиҳат-саломатлигини мана шу омиллардан пишиқ-пухта муҳофаза қилиш чора-тадбирларини кўзда тутиш зарур. Аёлларнинг аҳволини енгиллаштириш учун лоақал ҳафтада бир кунни чорвачиликда ишловчи аёллар учун, албатта, дам олиш куни деб белгилаб қўйиш, икки сменали иш режими жорий этиш, иш кунини икки-уч соат камайтириш ва, албатта, иш ҳақини камайтирмаслик керак.

Қува районидаги 37-ўрта мактаб ўқитувчиси депутат **А. А. Қаландаров** ўз нутқини кўп болали оилалар муаммоларига бағишлади. Ҳукумат бу оилаларга нисбатан тўғри, яхши қонунлар, қарорлар қабул қилмоқда. Бироқ улар бизга кўпинча кемтик ҳолда етиб бормоқда, жойларда ўзбошимчалик билан талқин этилмоқда. Масалан, кўп болалилар учун пенсиялар тўғрисидаги Қонунни олиб кўрайлик — бу пенсияларни тўлаш колхозларнинг гарданига юклаб қўйилган. Бунинг устига энг оз пенсия миқдорини белгилаш меҳнат стажига боғлиқ. Менинг сайловчиларим орасида қаҳрамон оналар кўп, уларнинг умуман стажи йўқ. Хўш, уларга пенсияни ким тўлайди ёки улар пенсия олиш ҳуқуқига муносиб эмасми?

Депутат жумҳурият Соғлиқни сақлаш министрлигидан касалхоналарда, пансионатларда қаҳрамон оналарнинг даволаш муаммосини чуқурроқ ўрганишни, уларни зарур дори-дармон билан таъминлашни йўлга қўйишни талаб қилди.

— Қорақалпоғистон АССРда 58 мингдан зиёдроқ кўп болали аёл бор. Шундан 9 минги Қаҳрамон она — деди шу мавзуни давом эттириб, Элликқалъа марказий район касалхонасининг кардиолог врачи депутат **П. Ражапова.** — Уларнинг ҳаммаси ғамхўрлик ва диққат-эътиборга муҳтож. Улар тиббий кўрикдан ўтказилган пайтда 65—70 фоизи турли-туман касалликларга чалинганлиги ва даволанишлари лозимлиги аниқланди. Бу аҳволнинг сабаби оғир меҳнатдан ташқари энг оддий шароитлар, маиший қулайликларнинг йўқлигидир. Орол экология фалокатининг оқибатларини ҳам шунинг ёнига қўшмоқ керак. Оналар учун имтиёзлар белгилаб қўйилган бўлишига қарамай, оила ва ижара пудрати жорий этилгач, болалар, аёллар ҳатто туғишдан олдинги отпускада бўлган аёллар ҳам дала ишларига жалб қилинаётганлиги ҳақида гапирмасдан ўтиб бўлмайди. Бу хусусдаги тақиқлар кор қилмаяпти. Чунки назоратнинг ўзи йўқ.

Нормал овқатланиш сиҳат-саломатликнинг муҳим шартидир, амалдаги қоидага кўра камқонлик дардига мубтало бўлган аёлларга гўшт, сут, ёғ олиш учун талонлар берилади. Аммо аёлларимиз шу талонлар бўйича ҳамиша ҳам бу маҳсулотларни ололмаяптилар.

Тошкент юк ташиш дирекцияси «Ўзбекистон» станциясининг бошлиғи депутат **А. Б. Емельянов** ўз нутқида сайловчи аёллар сессияда муҳокама қилинаётган муҳим масала юзасидан аниқ-равшан қарорлар қабул қилинишини кутаётганликларини таъкидлади.

Нотиқ қарор қабул қилинаётганида қуйидаги жиҳатларни ҳисобга олишни депутатлардан илтимос қилди. Биринчидан, балоғатга етмаган фарзандлари бўлган хотин-қизларнинг иш куни қанча давом этиши тўғрисида гап борган жойда иш кунини иш ҳақи сақланиб қолган ҳолда олти соат деб белгилаб қўйиш керак. Мабодо, бундай қарор қабул қилинмаса, унда бундай оналарга уй-рўзғор билан шуғулланишлари учун ҳафтасига бир бўш кун берилишини қайд этиш керак. Ахир, ҳатто хорижда ҳам дам олиш кунидан ҳордиқ чиқариш учун фойдаланадилар. Бизда эса, агар хотин кишига дам олиш куни берилса, у буткул уй-рўзғор билан шуғулланади.

Иккинчидан, жумҳурият дам олиш уйлари ва санаторийларида таътил кунларида «Она ва бола» дам олишини ташкил этиш керак. Оржоникидзе районида бундай иш бошлаб юборилган. Бу ердагилар ҳозирнинг ўзидаёқ Сурхондарёдан, Гулистон тикувчилик фабрикасидан оилаларни қабул қилишмоқда.

Учинчидан, корхонада ўттиз йил ва ундан кўпроқ меҳнат қилган аёлларга уларнинг хоҳиши билан пенсияга чиқиш ҳуқуқи берилиши керак. Айни вақтда иш ҳақининг 70 фоизи миқдорида табақалаштирилган нафақа — пенсия тўланиши лозим. Чунки ёши анчага бориб қолган кўпгина аёллар ўз фарзандларига набираларини тарбиялашда ёрдам қиладилар. Пенсия билан таъминланган бу аёллар ўз иш ўринларини ёшларга бўшатиб берадилар.

Ғалаба районидаги «Коммунизм» совхозининг механизатори депутат **З. Рўзиматова** сўзга чиқади.

— Жумҳуриятимиз аҳолисининг қарийб 80 фоизи қишлоқ жойларда яшайди. Қишлоқдаги аёлларимизнинг юмушлари қай даражада кўплигини ҳамма билади. Улар тонг отгандан кун ботгунга қадар, дам олиш кунисиз ва байрамларсиз ишлашларига тўғри келмоқда. Яширишнинг ҳожати йўқ, биз аёллар учун шароитларни яхшилаш тўғрисида кўпроқ гапиряпмизу, аммо кам иш қиляпмиз.

Аниқ таклифлар бор: колхоз ва совхозларда ишлаётган хотин-қизларнинг иш вақтини қонуний асосда қисқартириш зарур. Оналар ўзларининг кўп вақтларини оилага, фарзандларини тарбиялашга, соғлиқларини асрашга сарфлаган бўлур эдилар. Энди яна бир нарсани айтмоқчиман: жумҳуриятимизда соғлиғи заифлашган хотин-қизлар қўшимча пул олишмоқда. Бироқ бизнинг районда, масалан, дўконларнинг пештахталари бўм-бўшлигича қолмоқда. Аёллар ана шу олган пулларини тўғри сарфлашлари учун имкониятлари йўқ. Савдо соҳасидагилар ҳам, ҳукуматимиз ҳам бундай аҳвол хусусида қатъий ўйлашлари лозим.

— Бугун муҳокама қилинаётган масала жуда долзарб масала, — деди Фарғона шаҳар ижроия комитети халқ таълими бўлимининг мудири депутат **М. С. Хўжаев.** — Мен хотин-қизларнинг иш вақтини 20—30 фоиз қисқартириш керак, айни вақтда уларнинг иш ҳақи қисқартирилмаслиги зарур, деб ҳисоблайман. Хотин-қизлар ишлаши мумкин бўлмаган касблар ва корхоналарни қонун йўли билан қатъий тарзда чегаралаб қўймоқ лозим.

Ҳар бир корхонада йиллик кўрсаткичларга хотин-қизларнинг иш вақтини қисқартириш, уларнинг меҳнат шароитини яхшилаш тадбирларини зикр этувчи махсус банд киритиш керак бўлади. Ёш оилаларни мустаҳкамлаш, қуйди-чиқдиларни камайтириш учун программага ёш оилаларга уларнинг уй-жой аҳволини ҳисобга олиб квартиралар ажратилишини киритиш керак.

Маълумки, яслиларда бир болани тарбиялаш учун 54 сўм сарфланади. Лекин деярли ҳамма ерда яслиларда жой етишмайди. Ўз болаларини уч йилгача уйда тарбиялашга рози бўлган аёлларга ойига 50 сўмдан пул тўлаш мумкин бўлур эди. Яъни оналар ўз фарзандларининг тарбияси билан шуғуллана олишлари учун барча шарт-шароитни яратишимиз керак.

— Мамлакатимиз ҳукумати, жумҳуриятимиз Президентининг оналик ва болаликни муҳофаза этишга, оилани мустаҳкамлашга, хотин-қизларнинг аҳволини яхшилашга қаратилган яқиндаги қарорлари бизни қувонтиради, — деди Ангор районидаги Карл Маркс номли колхоз болалар боғчасининг мудираси депутат **Ш. М. Норбоева.** — Агар тўғрисини айтадиган бўлсак, бу ишда ҳали камчиликлар жуда кўп.

Сурхондарё вилоятининг Бойсун районида 240 ўринли она ва бола санаторийсининг лойиҳаси тайёрланганига беш йил бўлди. Афсуски, бошқа мақсадлар учун пул топилаётган бир вақтда ушбу қурилиш учун маблағ йўқ. Ўзбекистон Касаба уюшмалари кенгаши вилоятимизга зарур бўлган олти миллион сўмни излаб топишни топширади, вилоят эса бу вазифани районга узатади... Лекин районда бундай пул йўқ, шу сабабли у ерда умуман ҳеч нарсани ҳал қилмайдилар. Бинобарин, ушбу масалани кечиктирмай ҳал этиш ниҳоятда зарур.

Вилоятимизда 13 минг Қаҳрамон она, 5 фарзандга эга бўлган 63 мингдан кўпроқ аёл бор. Минглаб кўп болали оилалар автомашина, қурилиш материаллари, тикувчилик машиналари, рўзғор учун зарур бўлган бошқа буюмларни сотиб олишга навбатда туришибди. Моллар эса йил сайин камайиб бормоқда. Арзимаган дори-дармонлар ҳам танқис бўлиб қолди. Чалакамчатти тадбирлар билан аҳволни ўнглаб бўлмайди, туб қарорлар керак.

— Биз кўп йиллар мобайнида «Ҳамма яхши нарсалар — болаларга» деган шиорни мағрур айтиб келдик, — деди ўз нутқида Ғузор район марказий касалхонасининг бош шифокори депутат **С. Р. Сафарова.** — Аслидачи? Кейинги вақтдагина жумҳурият раҳбарияти оналик ва болалик муаммосига эътибор бера бошлади. Менимча, ушбу қарор лойиҳасида аниқ таклифлар етишмайди. Лекин, энг аввало, ўртоқ Мирсаидовга шундай савол бермоқчиман: оналик ва болаликни муҳофаза қилишга доир қарорни рўёбга чиқариш учун ҳукуматнинг пули борми? Ёки таклифларимиз яна қоғозда қолиб кетаверадими?

Модомики, биз хотин-қизларимизнинг чинакамига латофатли бўлишини хоҳласак, бунинг учун уларга шарт-шароит яратиб беришимиз, уларни кўпдан-кўп юмушлардан халос этишимиз зарур. Фарзандларимизни тарбиялаш муаммоси умумдавлат ғамхўрлигига айланмоғи даркор.

— Хотин-қизлар жумҳуриятимиз аҳолисининг ярмидан кўпроғини ташкил қилади, — дейди ҳарбий хизматчи депутат **Б. Н. Белоусов.** — Оилаларнинг учдан бир қисмида олти ва ундан кўп жон бор. Бола тарбияси билан шуғулланаётган аёллар меҳнатини ижтимоий фойдали меҳнат билан тенглаштиришни ва уларга тегишли нафақа тўлашни ёки кўп болали онани оилавий болалар боғчасининг тарбиячиси сифатида расмийлаштириб, унга тегишли маош тўлашни таклиф қиламан. Бу кўп болали оилаларнинг муаммоларини ҳал этиш йўлларидан биридир.

Иккинчи томондан, агар биз соғлиқни сақлашни тўғри ташкил этолмасак, оналик ва болалик муаммоларини ҳал қилолмаймиз. Эски касалхоналарни реконструкциялаш ва янгиларини қуриш, уларни замонавий ускуналар билан жиҳозлаш керак, ана шунда болалар ўлими ҳам анча камаяди.

Қисқартирилган иш кунига келсак, бошланғич синфларнинг ўқитувчилари билан учрашганимда мен уларнинг маошни ошириш эмас, балки болали аёлларнинг иш кунини қисқартириш тўғрисидаги таклифлари ва илтимосларини эшитдим. Хотин-қизларнинг барчасини баравар ижтимоий-фойдали меҳнатга жалб этишдаги нуқсонлар, уларнинг болаларни тарбиялаш ишидан четлашганлиги оғир оқибатларга олиб келмоқда. Суд статистикаси ўсмирлар ва ёшлар орасида жиноятчилик кўпайганлигидан далолат бермоқда.

Чодак олтин ажратиб олиш фабрикасининг бошлиғи депутат **У. М. Аҳмаджонов** ўз нутқида муҳокама қилинаётган қарор лойиҳасига бир қанча тузатишлар киритишни таклиф этди. Имтиёзлар тўғрисида гапирганда қишлоқ хотин-қизлари ёзнинг жазирама иссиғида ҳам ишлашига тўғри келаётган иқлим шароитларини ҳисобга олиш керак. Шу муносабат билан уларга 45 ёшга етгандан кейин пенсияга чиқишга рухсат бериш керак бўлур эди. Бундан ташқари, шундай шароитда меҳнат қилаётган колхоз ва совхозларнинг меҳнаткаш аёлларига 15 фоиздан 30 фоизгача миқдорда «район» коэффициентлари тўланса ёмон бўлмасди. Яна бир гап. Ёш оилалар ўртасида ажралишлар кўпаймоқда. Кўпинча бу уларнинг моддий жиҳатдан етарлича таъминланмаганликлари оқибатида юз бермоқда. Балки ёш оилаларга уларни мустаҳкамлаш учун 3 минг сўмдан 5 минг сўмгача қарз берилишини кўзда тутиш керакдир.

Фориш район босмахонасининг ҳарф терувчиси депутат **Х. М. Суннатова** сўзга чиқди. У Фориш районида олти минг киши, бутун Жиззах вилояти бўйича эса 33 минг киши иш жойига эга эмаслигини маълум қилди. Ишламайдиганларнинг аксарият қисми — хотин-қизлар. Бу муаммо хусусида кўп гапирилаяпти, лекин амалий иш қилинмаяпти.

Фарзандини болалар боғчасига жойлаштириш имкониятини пайдо бўлишини йиллаб кутаётган аёллар кўпаймоқда. Айрим қишлоқларда эса шундай имконият ҳам йўқ.

Камқонлик касалига мубтало бўлган аёлларни озиқ-овқат билан таъминлаш муаммоси ҳал этилмаяпти. Бу хусусда яхши қарор қабул қилинди, лекин савдо ходимларининг, бошқа ўртоқларнинг ўз лавозимларини суиистеъмол қилишлари бу қарорнинг амалга оширилишига имкон бермаяпти.

Ва ниҳоят, охиргиси: ўз фарзандларини ташлаб кетаётган, уларни онаси тириклигидаёқ етимларга айлантираётган аёлларга нисбатан энг қаттиқ чоралар кўрилиши керак.

— Муҳокама қилинаётган қарор хусусида бу ерда билдирилган адолатли фикрларни тўла қўллаб-қувватлайман, — деб таъкидлади Зарафшон шаҳрида яшовчи пенсионер депутат **П. П. Мельников.** — Лекин менда ўзим халқ депутати этиб сайланган Бухоро вилояти юзасидан бир қанча аниқ-равшан таклифлар бор. У ердаги чўл зонаси — сил касаллиги тарқалувчи асосий жойдир. Мен сил касалликлари диспансери қуриш хусусида жумҳурият Министрлар Кенгашига ва Олий Совет Президиумига бир неча бор мурожаат қилдим. Зарафшонда сил касалликлари диспансери ва поликлиника қуриш мақсадга мувофиқ эканлигини тасдиқловчи жавоб олдим. Лекин иш жойидан ҳамон силжимаяпти. Ҳар қалай ҳеч бўлмаганда келаси беш йиллиқда бу объектлар албатта қурилишидан умидвор бўлишни истардик.

Вилоятда кўчма флюорография қурилмалари жуда кам, натижада одамлар йиллар мобайнида текширувдан ўта олмаяптилар. Бу муаммони оналик ва болаликни муҳофаза қилиш комиссияси алоҳида назорат остига олиши керак.

(ЎзТАГ).

ЎЗБЕКИСТОН ССРнинг АЙРИМ ҚОНУН ҲУЖЖАТЛАРИГА ЎЗГАРТИРИШЛАР ВА ҚЎШИМЧАЛАР КИРИТИШ ТЎҒРИСИДАГИ ҲАМДА САВДОДАГИ СУИИСТЕЪМОЛЛАР ВА ЧАЙҚОВЧИЛИК УЧУН ЖАВОБГАРЛИКНИ КУЧАЙТИРИШ ҲАҚИДА

Қонунчилик, қонунийлик ва ҳуқуқ-тартибот доимий комиссияси раиси депутат Э. Х. Халиловнинг маърузаси

Ҳурматли депутат ўртоқлар!

Қайта қуриш, ижтимоий турмушнинг ҳамма томонларини демократиялаш ва халқнинг ўзини ўзи бошқаришини чуқурлаштириш йўлини ўтказиш социалистик қонунчилик ва ҳуқуқ-тартиботни мустаҳкамлаш, совет фуқароларининг конституцион ҳуқуқлари ва қонуний манфаатлари пухта муҳофаза қилинишини таъминлаш ижтимоий адолат қоидаларига қатъий риоя қилиш билан чамбарчас боғлиқдир. Дарҳақиқат, эскириб қолган қонунлар жиддий салбий ҳолатларни келтириб чиқармоқда, жамиятга жуда катта иқтисодий ва маънавий зарар етказаяпти. Қонунни бузиш, фуқароларнинг ҳуқуқларини камситиш кўпайди, ҳуқуқбузарлик учун муқаррар жавобгарликка тортилиш принципи сусайди. Бу эса ижтимоий онгда ҳуқуқнинг обрўсизланишига, қонунга ҳурматсизлик пайдо бўлишига олиб келмоқда.

Шу сабабли қайта қуришни муваффақиятли амалга ошириш, меҳнаткашларнинг ижодий фаоллигини ва ташаббускорлигини бутун чоралар билан ривожлантириш, ижтимоий адолат замирида моддий ва маънавий рағбатлантириш усулларидан самарали фойдаланиш учун қонунларни такомиллаштириш борасидаги ишларга сифат жиҳатидан янгича ёндашиш зарур эканлиги бугун, айниқса, аён бўлиб қолди. Ҳозир биз сизнинг муҳокамангизга киритаётган қонун лойиҳаларини ишлаб чиқиш чоғида юқорида қайд этилган мулоҳазаларга амал қилдик.

Ҳурматли депутатлар! «Ўзбекистон ССРнинг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш тўғрисида»ги ҳамда «Савдодаги суиистеъмоллар ва чайқовчилик учун жавобгарликни кучайтириш тўғрисида»ги Ўзбекистон ССРнинг қонунлари лойиҳалари сизнинг эътиборингизга ҳавола этилмоқда.

Лойиҳаларни тайёрлашда ва улар муҳокамасини ташкил этишда ҳуқуқшунос олимлар, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идораларнинг, давлат, касаба союз ва бошқа жамоат ташкилотларининг вакиллари фаол иштирок этдилар. Лойиҳа устида олиб борилган ишлар шундай ташкил этилдики, уларда кенг жамоатчилик вакиллари қатнашишди. Натижада кўплаб таклиф ва мулоҳазалар тушди. Уларнинг барчаси лойиҳаларни тайёрловчи ишчи комиссия томонидан кўриб чиқилди. Бу ишга амалиётчилар ва илмий ходимлар, шунингдек, лойиҳа юзасидан ўз таклифларини киритган муассасалар ва ташкилотларнинг вакиллари жалб этилди. Лойиҳалар юзасидан киритилган таклиф ва мулоҳазаларга баҳо беришда, аввало, улар етилган заруратни қай даражада акс эттириши, қонунларни такомиллаштириш вазифасига қанчалик жавоб бериши ҳисобга олинди.

«Ўзбекистон ССРнинг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш тўғрисида»ги Ўзбекистон ССР Қонунининг лойиҳаси қонунчилик, қонунийлик ва ҳуқуқ--тартибот масалалари доимий комиссиясида, «Савдодаги суиистеъмоллар ва чайқовчилик учун жавобгарликни кучайтириш тўғрисида»ги Ўзбекистон ССР Қонунининг лойиҳаси эса икки комиссиянинг — қонунчилик, қонунийлик ва ҳуқуқ-тартибот ҳамда саноат, халқ истеъмоли моллари, аҳолига хизмат кўрсатиш ва савдо доимий комиссияларининг мажлисларида жуда муфассал муҳокама этилди.

Лойиҳаларни тайёрлашнинг барча босқичларида улар жиддий таҳлил қилинди, амалдаги қонунларнинг нормаларига қиёсланди. Бундан ташқари қонун лойиҳаларини тайёрлаш устида олиб борилган бутун иш давомида Умумиттифоқ ва республика қонунларининг бир-бирига мувофиқлиги ва бу соҳада қонун чиқариш борасидаги ваколатнинг бир қатор муҳим масалалари ҳал этилди.

Сизнинг эътиборингизга ҳавола этилаётган қонун лойиҳаларини қисқача изоҳлаб беришга рухсат этгайсизлар.

1990 йилнинг 2 апрелида қабул қилинган «Гражданларнинг миллий тенг ҳуқуқлилигига тажовуз қилганлик ва ССР Иттифоқи территориясининг бирлигини зўрлик билан бузганлик учун жавобгарликни кучайтириш тўғрисида»ги ҳамда 1990 йилнинг 3 апрелида қабул қилинган «Фавқулодда ҳолатнинг ҳуқуқий тартиби тўғрисида»ги СССР Қонунларига мувофиқ «Ўзбекистон ССРнинг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш тўғрисида»ги Ўзбекистон ССР Қонунининг лойиҳаси ишлаб чиқилди.

Ушбу Қонуннинг лойиҳаси фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини, ССР Иттифоқи, Ўзбекистон ССР, бошқа иттифоқдош республикалар ва автоном тузилмалар ҳудудининг бирлигини муҳофаза қилишни таъминлашга, миллатлараро душманлик ва низонинг олдини олишга, шунингдек, фавқулодда ҳолат шароитида, яъни табиий офат, йирик авария ёки фалокатлар, одамлар орасида, ҳайвонларда юқумли касалликлар кенг тарқалган вақтда ва оммавий тартибсизликлар келиб чиққан ҳолларда фуқароларнинг хавфсизлигини таъминлашга қаратилган.

Ушбу Қонун лойиҳаси фуқароларнинг миллий ёки ирқий душманликни қўзғатиш, адоват ёки камситишни авж олдириш ё бўлмаса ССР Иттифоқи, иттифоқдош ва автоном республикалар, автоном областлар ва округлар территориясининг бирлигини зўрлик билан бузиш мақсадида бевосита иш олиб борадиган ҳар қандай уюшмаларни, шу жумладан, сиёсий партиялар, жамоат ташкилотларини тузганлиги ва оммавий ҳаракатларни ташкил этганлиги, улар ишида фаол қатнашганлиги учун маъмурий жавобгарлик белгилашни кўзда тутади (маъмурий ҳуқуқбузарлик тўғрисидаги кодекснинг 188/4-моддаси).

Юқорида эслатиб ўтилган 1990 йилнинг 2 апрелидаги СССР Қонунига мувофиқ уюшмаларнинг мазкур фаолияти ғайриқонуний деб топилади ва тегишли бўлишига қараб, ЎзССР, ҚҚАССР Олий Совети Раисининг ёхуд давлатнинг бошқа олий мансабдор шахси, ЎзССР, Қорақалпоғистон АССР Министрлар Совети Раисининг, халқ депутатлари маҳаллий Совети раисининг ёки Совет ижроия комитети раисининг ёхуд прокурорнинг тақдимномасига биноан Ўзбекистон ССР, Қорақалпоғистон АССР Олий суди, вилоят, шаҳар судининг қарори билан ман этилади.

Бундай уюшмаларни тузганлик ва улар фаолиятида актив қатнашганлик учун, агар бунинг учун қонунларда жиноий жавобгарлик кўзда тутилган бўлмаса, ўн минг сўмгача миқдорда жарима солиш тарзида маъмурий жазо берилади ёки ўн беш сутка муддатгача маъмурий ҳибсга олинади. Бундай изоҳ бериб кетилиши бежиз эмас. Чунки республика жиноят кодексининг 60-моддаси ССР Иттифоқи, иттифоқдош республикалар территориясининг бирлигини зўрлик ишлатиб бузишга даъват этганлик учун жиноий жавобгарликка тортишни назарда тутади. Шу кодекснинг 64-моддаси билан эса миллий ёки ирқий душманлик ёки нифоқ қўзғаганлик, миллий қадр-қимматни камситганлик ва бошқалар учун жавобгарлик белгиланган.

Республиканинг маъмурий ҳуқуқбузарлик тўғрисидаги кодексини фавқулодда ҳолат тартибининг талабларини бузганлик учун жавобгарлик тўғрисидаги 188/5-модда билан тўлдириш таклиф этилади.

Фавқулодда ҳолат шароитида иғвогарона миш-мишлар тарқатганлик, ҳуқуқ-тартиботни бузишга ундовчи ёки миллий адоватни авж олдирувчи ҳатти-ҳаракатлар учун, ички ишлар органлари ходимининг, ҳарбий хизматчи, халқ дружиначисининг қонуний фармойиши ёки талабига қасддан бўйсунмаганлик ва жамоат тартибини ҳамда гражданларнинг осойишталигини бузадиган бошқа шунга ўхшаш ҳатти-ҳаракатлар учун (маъмурий ҳуқуқбузарлик тўғрисидаги кодекснинг 185/6-моддаси) жамоат тартибини таъминлаш мақсадида минг сўмгача миқдорда жарима солиш ёки ўттиз суткагача маъмурий қамоққа олиш тарзида маъмурий жавобгарликка тортиш назарда тутилмоқда.

ССР Иттифоқи ва Ўзбекистон ССР ҳудудининг бирлигини ҳимоя қилишни кучайтириш зарурлигига асосланиб СССР, Ўзбекистон ССР, бошқа иттифоқдош республикалар ва автоном тузилмалар ҳудудининг бирлигини зўрлик билан бузишга қилинган даъватлар учун жиноий жавобгарлик жорий этилади (Ўзбекистон ССР жиноят кодексининг 60-моддаси). Худди шу моддa Совет давлати ёки ижтимоий тузумни зўрлик билан ағдаришга ёхуд ўзгартишга ошкора даъват қилганлик, шунингдек, ушбу мақсадда мана шундай мазмундаги материалларни тарқатганлик учун жавобгарликни кўзда тутади.

Биринчи қисмига кўра уч йилгача муддатга озодликдан маҳрум этишни ва иккинчи қисмига кўра етти йилгача муддатга озодликдан маҳрум этишни кўзда тутувчи амалдаги чоралардан ташқари кўрсатилган жиноятлар учун солинадиган жарима миқдорини ошириш, яъни биринчи қисмига кўра икки минг сўмдан ўн минг сўмгача ошириш, такроран ёки бир гуруҳ уюшган шахслар томонидан содир этилган ҳатти-ҳаракатлар учун эса беш минг сўмдан йигирма минг сўмгача жарима солиш таклиф этилмоқда. Чет эл ташкилотларининг ёки улар вакилларининг топшириғига биноан қилинган худди шундай ҳатти-ҳаракатлар учун ўн йилгача муддатга озодликдан маҳрум этишдан ташқари мол-мулкини мусодара қилиш ҳам қўлланиши мумкин.

(Давоми учинчи бетда).

Ўн иккинчи чақириқ Ўзбекистон ССР Олий Советининг иккинчи сессияси

ЎЗБЕКИСТОН ССРнинг АЙРИМ ҚОНУН ҲУЖЖАТЛАРИГА ЎЗГАРТИРИШЛАР ВА ҚЎШИМЧАЛАР КИРИТИШ ТЎҒРИСИДАГИ ҲАМДА САВДОДАГИ СУИИСТЕЪМОЛЛАР ВА ЧАЙҚОВЧИЛИК УЧУН ЖАВОБГАРЛИКНИ КУЧАЙТИРИШ ҲАҚИДА

(Давоми. Боши иккинчи бетда).

Фавқулодда ҳолат шароитида тақиқланган иш ташлашга раҳбарлик қилиш ҳамда корхоналар, муассасалар ва ташкилотлар ишига тўсқинлик қилиш жиноий жавобгарликка олиб келади. Бу ҳол уч йилгача муддатга озодликдан маҳрум этиш ёки икки йилгача муддатга ахлоқ тузатиш ишларига жалб этиш ёхуд ўн минг сўмгача миқдорда жарима солиш билан жазоланади. Бу хилдаги ишларни тергов қилиш прокуратура зиммасига юкланади.

Киритилаётган қўшимчаларга мувофиқ миллий ёки ирқий душманлик ёхуд менсимаслик замирида содир этилган жиноятлар жазо белгиланаётганда жавобгарликни оғирлаштирадиган ҳолат, деб ҳисобланади (ЎзССР Жиноят кодексининг 39-моддаси).

Республика қонунларини янада ривожлантириш мақсадида ва уни суд мажлисида тартибни бузганлик учун ҳамда судга ҳурматсизлик қилганлик учун жавобгарликнинг амалдаги нормаларига мослаштириш мақсадида Ўзбекистон ССР Жиноят-процессуал кодексининг 240-моддаси бирмунча ўзгартирилмоқда ва унинг бошқа моддаларида эса (117/1, 139, 240, 241, 262, 266-моддалар) тергов ишлари вақтида ҳамда судда ишни кўриш чоғида тасвир ёзгични қўллаш қонун томонидан мустаҳкамлаб қўйилмоқда.

Ўртоқлар. Сизларга тарқатилган ва ҳозир муҳокама қилинаётган қонун лойиҳаси Ўзбекистон ССРнинг Меҳнат қонунлари кодексига ўзгартишлар киритишни ҳам назарда тутади. Бу ўзгартишлар аёлларга бола тарбияси учун ҳақ тўланадиган ва ҳақ тўланмайдиган отпускаларга тааллуқли эди. Бироқ биз бу ўзгартишларни муҳокама қилинаётган Қонун лойиҳасидан чиқариб ташлашга қарор қилдик, чунки шу йилнинг 22 май куни «Хотин-қизлар, оила ва болалик масалалари хусусидаги СССРнинг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш тўғрисида» СССР Қонуни қабул қилинди. Бу Қонун болали оналарнинг ҳуқуқларини янада кенгайтиради. Шу муносабат билан комиссия хотин-қизларга, оила ва болаликка бағишланган республиканинг махсус Қонун лойиҳасини тайёрлашга қарор қилди.

Ҳурматли депутат ўртоқлар!

Сизнинг муҳокамангизга, шунингдек, «Савдодаги суиистеъмоллар ва чайқовчилик учун жавобгарликни кучайтириш тўғрисида»ги Ўзбекистон ССР Қонуни лойиҳаси ҳам киритилмоқда. Бу муҳим қонунни қабул қилиш нечоғлик долзарб ва зарур эканлигини гапириб ўтиришнинг ҳожати бўлмаса керак. Республикада истеъмол бозорида носоғлом вазият юзага келганлигини айтиб ўтмоқчиман, холос. СССР ҳукумати бозор иқтисодиётига ўтилиши муносабати билан нархларни оширишни назарда тутаётганлигини маълум қилганидан сўнг вазият янада кескинлашди.

Ўзбекистон ССР Ички ишлар министрлигининг маълумотига кўра, истеъмол буюмларини ишлаб чиқариш ва тақсимлаш соҳасидаги криминологик вазиятни таҳлил қилиш ва баҳолаш шундан далолат берадики, моллар тақчиллиги кескинлашди, бу тақчиллик эса сунъий равишда вужудга келтирилмоқда ва сақлаб турилмоқда, саноат ва озиқ-овқат моллари савдодан яшириб қўйилмоқда. Савдо қоидаларининг бузилиши ва чайқовчилик фуқароларнинг ўринли эътирозларини келтириб чиқармоқда, улар ўз хатларида бундай хатти-ҳаракатлар учун жавобгарликни оширишни талаб қилмоқдалар. Шубҳасиз, саноат ва озиқ-овқат моллари ўта тақчил бўлиб қолган бир шароитда амалдаги Қонун ҳужжатлари бу ҳуқуқбузарликларга қарши курашда самарали чора бўла олмаётир. Ана шу баён этилган ҳолатлар чайқовчилик, молларни харидорлардан яшириб қўйганлик ёхуд уларни омборлардан, базалардан ва бошқа ерлардан сотганлик учун жавобгарликни кучайтиришга асос бўлди.

Хусусан, савдо ва умумий овқатланиш корхоналари ходимларининг савдо қоидаларини бузганлиги учун жавобгарлигини ошириш таклиф этилади. (Маъмурий ҳуқуқбузарлик тўғрисидаги кодекснинг 166-моддаси).

Бундай ҳуқуқбузарлик учун солинадиган жарима миқдори ўттиз сўм ўрнига юз сўмгача оширилмоқда.

Савдо ёки умумий овқатланиш корхоналари (ташкилотлари)нинг омборлари, базалари, ёрдамчи хоналаридан мол сотганлик, шунингдек савдо ёки умумий овқатланиш корхоналарининг ходимлари молларни харидорлардан яшириб қўйганлиги учун жарима, агар яшириб қўйилган ёки сотилган молларнинг қиймати 50 сўмдан ошмаса, ўн баравар (илгари белгиланган 50 сўм ўрнига 100 сўмдан 500 сўмгача) оширилаяпти. Агар бу молларнинг қиймати 50 сўмдан ортиқ бўлса, бунинг учун жиноий жавобгарлик белгиланади (ЎзССР Жиноят кодексининг 177/2-моддаси). Агар бундай ҳуқуқбузарлик бир йил давомида такрор содир этилса, бу ҳам жиноий жавобгарликка олиб келади (ЎзССР Жиноят кодексининг 177/2-моддаси).

Савдо ва умумий овқатланиш корхоналари (ташкилотлари) ходимларининг арақ ва бошқа спиртли ичимликлар билан савдо қилиш қоидаларини бузганлиги учун солинадиган жарима миқдори (илгари 100 сўм эди) уч баравар оширилмоқда. (Маъмурий ҳуқуқбузарлик тўғрисидаги Кодекснинг 167-моддаси).

Саноат моллари билан қўлда савдо қилиш қоидалари ва тартибига риоя этишни таъминлаш мақсадида белгиланмаган жойларда саноат моллар билан қўлда савдо қилганлик учун икки юз сўмгача жарима солиш тарзида маъмурий жавобгарлик белгиланмоқда (Маъмурий ҳуқуқбузарлик тўғрисидаги Кодекснинг 170-моддаси).

Қонун лойиҳаси майда чайқовчилик учун жарима миқдорини 100 сўм ўрнига 300 сўмга, яъни уч баравар оширишни, бундай ҳуқуқбузарлик такрор содир этилган тақдирда эса минг сўмгача оширишни (беш баравар кўпайтиришни) кўзда тутади. Орттирилган текин даромад юз сўмдан ошиқ бўлмаган ҳолларда шундай жавобгарликка сабаб бўлади (Ўзбекистон ССРнинг Маъмурий ҳуқуқбузарлик тўғрисидаги Кодексининг 171-моддаси). Агарда чайқовчилик натижасида орттирилган текин даромад юз сўмдан ошиб кетса, бу ҳол жиноий жавобгарликка олиб келади, (ЎзССР Жиноят-процессуал кодексининг 171-моддаси).

Харидорлар ва буюртмачиларни алдаганлик учун, агар хиёнат 50 тийиндан ортиқ бўлмаса, эллик сўмдан икки юз сўмгача жарима солиш тарзида маъмурий жавобгарлик жорий этилмоқда. (Маъмурий ҳуқуқбузарлик тўғрисидаги Кодекснинг 166/1-моддаси). Акс ҳолда бу хатти-ҳаракат жиноий жавобгарликка олиб келади. Шу муносабат билан Жиноят кодексининг 177-моддасига тегишли қўшимча киритилди.

Маъмурий ҳуқуқбузарлик тўғрисидаги ишларни юргизиш бирмунча ўзгартирилди. Агарда авваллари белгиланмаган жойларда қўлда савдо қилганлик учун ишлар маъмурий комиссиялар томонидан қараб чиқилган бўлса, ҳозир бундай ишларни халқ судлари кўриб чиқадилар.

Бундан ташқари бундай ҳуқуқбузарлик содир этган шахслар иш халқ судьяси ёки ички ишлар органининг бошлиғи (ўринбосари) томонидан қараб чиқилгунча ҳибсда ушлаб турилиши мумкин.

Савдо қоидаларини бузганлик ҳамда чайқовчилик учун жиноий жавобгарлик ҳам кучайтирилади.

Хусусан, чайқовчилик бир неча бор ёки йирик миқдорда ёхуд бир гуруҳ шахсларнинг олдиндан тил бириктириб ёки савдонинг давлат, кооператив ё бўлмаса бошқа ижтимоий шаклларидан фойдаланган ҳолда содир этилган бўлса, мол мулкини мусодара этиб, уч йилдан етти йилгача озодликдан маҳрум этиш ёки икки минг сўмдан ўн минг сўмгача жарима солиш кўзда тутилмоқда. Уюшган гуруҳ томонидан содир этилган чайқовчилик учун мол-мулкини мусодара этиб, беш йилдан ўн йилгача озодликдан маҳрум қилиш шаклида жавобгарлик белгилаш таклиф этилмоқда.

Бир йил давомида майда чайқовчилик учун маъмурий жавобгарликка тортилган шахс яна майда чайқовчилик қилса, бир йилгача ахлоқ тузатиш ишларига жалб этилади ёки унга минг сўмдан уч минг сўмгача (илгари юз сўмдан уч юз сўмгача эди) жарима солинади.

Савдо ва умумий овқатланиш корхоналари (ташкилотлари)нинг ходимлари томонидан арақ ва бошқа спиртли ичимликларни сотиш қоидаларининг бир йил ичида такрор (маъмурий жавобгарликка тортилганидан сўнг) бузилиши жиноий жавобгарликка олиб келади ва икки йилгача муддатга ахлоқ тузатиш ишларига ҳукм қилиш ёки уч юз сўмдан минг сўмгача (илгари жарима 300 сўмгача эди) жарима солиб, уч йилдан беш йилгача савдо ёки умумий овқатланиш корхоналари (муассасалари)да ишлаш ҳуқуқидан маҳрум этишга олиб келади (Ўзбекистон ССР Жиноят кодексининг 181/1-моддаси).

Жиноят кодексининг 177/2-моддаси анча қайта ишлаб чиқилди. Хусусан омборлардан, базалардан, ёрдамчи хоналардан моллар сотиш, шунингдек молларни харидорлардан яшириб қўйиш, агар моллар қиймати эллик сўмдан ортиқ бўлса, ёхуд бу хатти-ҳаракатлар маъмурий жавобгарликка тортилгач бир йил давомида содир этилса, бир йилгача муддатга озодликдан маҳрум этиш ёки шу муддатга ахлоқ тузатиш ишларига жалб этиш ёки 500 сўмдан минг сўмгача (илгари 100 сўм эди) жарима солиб, маълум лавозимларни эгаллаш ёки муайян фаолият билан шуғулланиш ҳуқуқидан маҳрум этиш тарзидаги жиноий жавобгарликка олиб келади. Қонун лойиҳаси бир гуруҳ шахслар олдиндан тил бириктириб ёхуд мансабдор шахс содир этган ана шундай жиноятлар учун жиноий жавобгарликни кучайтиради. Бундай жиноятлар мол-мулкини мусодара қилиб ёки қилмай, уч йилгача муддатга озодликдан маҳрум этиш ёки икки йилгача муддатга ахлоқ тузатиш ишларига жалб қилиш ёхуд минг сўмдан уч минг сўмгача (илгари 500 сўм эди) жарима солиб, уч йилдан беш йилгача маълум лавозимларни эгаллаш ёки муайян фаолият билан шуғулланиш ҳуқуқидан маҳрум этиш билан жазоланади.

Ана шундай хатти-ҳаракатлар йирик миқдорда (2500 сўм ва ундан ҳам кўпроқ) ёки худди шу жиноятлар учун мудом судланганлар томонидан содир этилса, мол-мулкини мусодара қилиб ёки қилмай, уч йилдан етти йилгача озодликдан маҳрум этиш ёки уч минг сўмдан беш минг сўмгача жарима солиш билан жазоланади. Бу жиноят ўта йирик (10 минг сўм ва ундан ҳам кўпроқ) миқдорда содир этилган бўлса қаттиқ жазоланади. Беш йилдан ўн йилгача озодликдан маҳрум этилиб, мол-мулки мусодара қилинади ва маълум лавозимларни эгаллаш ёки муайян фаолият билан шуғулланиш ҳуқуқидан маҳрум этилади.

Ўртоқлар! Сизнинг муҳокамангизга ҳавола этилган ана шу икки Қонун лойиҳасини қабул қилиш бошқа қонунлар, ташкилий ва тарбиявий характердаги тадбирлар билан бирга жамиятимиздаги ижтимоий ва маънавий муҳитни соғломлаштиришга, меҳнатсиз даромад орттириш, умуминсоний ахлоқ нормаларидан бошқача тарзда чекинишга қарши курашни кучайтиришга ёрдам беради, деб ўйлайман. Шу сабабли ҳурматли халқ депутатларидан мазкур Қонун лойиҳаларини тасдиқлаб беришни илтимос қиламиз.

Янги раҳбар билан мулоқот

ИНСОН КАЙФИЯТИ

Мамлакатимизнинг миллионлаб фуқаролари қатори жумҳуриятимиз меҳнаткашлари ҳам қайта қуриш ва янгиланиш эпкинидан манфаатдор. Бугун ҳар бир шахс, ҳар бир соҳа, ҳатто исму шарифимизгача янгиланишга эҳтиёж сезмоқда.

Эртанги кунимиз, турмушимиз қандай кечади, дастурхонимиз тўкинлиги, файзи яна ваъдалар, қоғоздаги режалар билан «бойийдими» ёки... Хуллас, умидлар остонасида турибмиз. Жумҳуриятнинг янги савдо вазири Мираброр Зуфарович УСМОНОВ билан суҳбат шулар хусусида борди.

— Мираброр Зуфарович, жамиятимизнинг барча соҳасида янгиланиш жараёни кечмоқда. Янгича тафаккур, ҳатто янги атамалар пайдо бўлди. Тайинли-маконли айтганда, биринчи сессияда бир депутат «савдо мафиянинг қўлида, Сиз шунга бош бўласизми ёки қарши курашасизми?» деган савол билан мурожаат этди. Сиз...

— Тўғри, мен бу саволга жавоб бермадим. Сабаб? Табиийки, савдода мафия йўқ ёки бор, қарши курашаман, деган жавоб депутатларни қониқтирмас эди. Барча соҳа, касб-кор кишилари — хизматчиларини кўз олдингизга келтиринг... Нопок, ўз хизмат бурчини виждонан бажармайдиган кишилар озмунчами? Савдода ҳам бор шундайлари. Сотувчи харидорнинг ҳақидан бир тийин уриб қолса, қўпол муомала қилса, молни яширса, хуллас, ҳамма кирдикори тез, ўша заҳоти кўз ўнгингизда ошкор бўлади. Фарқни сезаяпсизми?

— Албатта.

— 1989 йилда 2 миллион сўм камомад содир бўлган. Нега шундай, ким бу юлғичлар, қаердан келган? Булар — савдони ҳурматламайдиган, савдода улғаймаган, тасодифий кимсалар. Ҳар биттасини синчиклаб ўрганаяпмиз. Хўш, уларни ким ишга олган? Албатта, раҳбарлар. Унда нега камомадга йўл қўйдилар, муроса қилдилар, баъзида яширдилар?

Қонунларимизнинг инсонийлигини қарангки, шунча хўжасизликдан кейин ҳам раҳбарлар четга чиқиб қолаверади. Биз шу кунгача ҳар бир хато, камчилик вақтида тузатилиши, ҳар бир киши қилмишига яраша жазоланиши керак, деб келдик. Кўриб турганингиздек, амалда бу мантиқдан чекиндик. Камомад ошаверди, халқдан узоқлашавердик, шахсий манфаатни деб ғирромликдек қонунсиз йўлга тушиб олинди.

— Менингча, депутатимиз мафия деганда ана шуларни назарда тутган бўлса керак?

— Савдо ва кооперативлар соҳасида 340 мингдан ортиқ киши ишлайди. Имоним комилки, халқ ҳурматига эришган ҳалол, пок, маданиятли ходимларимиз кўпчиликни ташкил этади. Шунга қарамай, халқнинг турмуши, эҳтиёжига хизмат қиладиган ходимларимизнинг ҳар бир хатти-ҳаракати кўзда, жамият кўзгусида акс этиб турибди. Буни ҳеч ким яширолмайди,

— Сизга бир мисолни айтай. Шу кеча-кундузда савдони қирққа яқин текширув органлари назорат қилишади. Келинг, кўрганимни айтай. Ноҳияларнинг бирида йўлим марказдаги дўконга тушди. Сотувчиси танишим эди. У бирпас кутишимни тайинлаб, ўзи чиқиб кетди-да, хиёл ўтмай бозордан қўлида иккита қоғоз халтани тўлатиб қайтди. Билсам, бу «дастурхонлар» назоратчиларга аталган экан. Ҳар якшанба харид турларининг рўйхатини бериб кетишар экан... (Булар ноҳия миқёсидаги назоратчилар).

Уларнинг бошқа муаммолари ҳам бор. Қишлоқ дўконларини мол билан таъминлаш осон эмас. Омборларга дўкон мудирлари воситачи излайди, воситачи топилмаса, пул ўртага тушади...

— Хўш, сиз мухбир бўла туриб, ўша сотувчи танишингизга ёрдамингиз тегдими, уни «дастурхон» азобидан қутқардингизми?

— Афсуски, йўқ.

— Бу ҳақда менинг фикрим шундай: балки савдода назорат керакдир. Назоратда ҳам назорат бўлиши керак. Назоратчи сотувчини қўли эгриликка, юлғичликка бошламасин. Инсоф, ҳалоллик фақат сотувчига эмас, ҳаммага керак. Инсофдан чиқиш, имонни йўқотиш — жамиятнинг ҳам, шахснинг ҳам инқирози эмасми?

Мана, биз ишни нималардан бошладик. Олти юздан ортиқ савдо тармоғини ижара, оила ва бригада пудратига бердик. Қисқа муддатда уларнинг товар обороти 20—25 фоиз кўтарилди. Савдо ходимининг ўртача маоши 136—150 сўм бўлса, уларники 250—300 сўмга етди. Жойлардаги савдо раҳбарлари бу янгиликдан чўчияптилар. Сабабки, улар буйруқбозлик, ҳокимиятчиликни йўқотиб қўйишни истамайдилар. Оила ва бригада пудрати жуда керак.

Бу йўлни халқ манфаати учун танлаганмиз. Савдо тармоқларида раҳбарлик поғоналари қанча камайса, уларга мустақиллик берилса, бизни ташвишга солаётган муаммолар шунча тез ечимини топади.

Нон, сут дўконларини шахсий қўлларга бериш лозим. Шундагина улар биз билан ҳамкорликда доим дўконнинг маҳсулот билан тўла бўлишини таъминлайдилар. Савдо кўпаяди, бу эса ҳар икки томон — шахсий дўкон эгалари ва давлат учун кони фойда. Назоратчилар ҳам камаяди. Харидор эса ўз хоҳиши билан кимнинг моли сифатли бўлса, ўшанинг мижозига айланади.

— Камёб молларнинг тури кундан-кунга ортаяпти. Дўкондан тополмаганингизни бозордан икки-уч ҳисса қиммат баҳода харид қилишингиз мумкин. Тушунаман, бу ҳол фақат бизнинг жумҳуриятимизда эмас, балки бутун мамлакат бўйлаб ёйилган. Нижний тагиллик бир гуруҳ ишчи аёллар М. С. Горбачевга «чайқовчилик авжига чиққанлигидан ҳасрат қилишди».

— Агар эсласангиз, ўшанда Президент «чайқовчилар, олғирлар, нопок одамлар билан курашиш керак ва биз бундай курашни авж олдираяпмиз. Лекин фақат тақиқлаш чоралари билангина муваффақиятга эришиб бўлмайдиганга ўхшайди... Танқисликни иложи борича тезроқ бартараф этиш лозим. Ана ўшанда талонлар ва навбат кутишлар бўлмайди, барча мафиячилар, рэкэтчилар, чайқов бозорлари иқтисодиётимизда ҳеч нарса қилолмайдилар», деб жавоб берган эди.

Ҳозир жумҳуриятимизда тақчил моллар кундан-кунга кўпаяпти. Халқимизнинг даромади ошди. Буни ҳисобга олиш керак. Иттифоқимизда эса ишлаб чиқариш маҳсулотлари 1,8 фоизга камайди. Жумҳуриятимизга жуда кўп моллар олисдан келтирилди. Оддий шиша тиқини, очқичидан линейка, кетмон дастасигача Белоруссия, Украинадан оламиз. Енгил ва оғир саноат корхоналаримиз бу борада қатъият билан иш олиб боришлари керак.

Пештахталарда арзон моллар камаяпти, баъзи молларнинг нархи эса ошаяпти. Жумҳуриятимиз ишлаб чиқариш корхоналари товар хилини кўпайтирмаяпти.

Халқ эҳтиёжи учун зарур бўлган баъзи рақамларни айтсам. 1989 йилга нисбатан шакар 43 минг тонна, гўшт 4 минг тонна кўпайди. Илгари вилоятларимиздан Тошкентга гўшт олиб келинарди. Эндиликда ҳар бир вилоят гўшт билан ўз-ўзини таъминлайди.

— Жумҳурият савдо вазирлиги ҳал қилиниши зарур бўлган қандай муаммолар устида ишлаяпти?

— Савдо вазирлиги ҳар йили капитал қурилишни 49—50 фоиз бажариб келаяпти. Шу сабабли жумҳуриятда савдо, умумий овқатланиш, омборхоналар, ўқув юртлари ва корхоналардаги умумий овқатланиш ўриндиқлари белгиланган режага нисбатан 62 фоизни ташкил этади. Савдо моддий техника базаси орқада. Бу эса кўп ноқулайликларни келтириб чиқараяпти. Шунинг учун биз 1995 йилнинг охиригача 30 миллион эмас, балки 110—120 миллион сўмлик янгидан қурилиш бошлашимиз керак. Шу йилнинг биринчи кварталида 30 миллион сўмлик янги савдо шахобчалари ва омборлар ишга туширилди. Янги қурилишларсиз харидорларнинг талабини қондириш мушкул. Дўконга кирган киши керакли нарсасини тополмайди, ваҳоланки, излаган нарсаси бор, лекин омборда. Улгуржи савдо омборлари дўконларни вақтида мол билан таъминламаётгани учун шундай ноқулайликларга дуч келаяпмиз. Шу кунгача «база-дўкон» бўлган. Эҳтиёж ва талаблар эса бу усул эскирганини исботлади. Вазирлик улгуржи омборларни савдога бериш йўлларини излаяпти. Халқ манфаатига яқини дўкон ва фақат мустақил дўкондир. Шунга эришилса, савдо яна бир раҳбардан халос бўлади.

Яна бир муаммо — савдо маданиятига эришиш. Бунинг учун аввало ходимларимизнинг малакасини, маданиятини кўтариш лозим. Уларга қулайликлар яратиш ҳақида ҳеч ким ўйламаган. Кўплаб дўконларимизда сотувчилар учун ҳордиқ чиқариш, овқатланиш учун шароит йўқ. Савдо вазирлиги ташкил этилганидан буён ходимларимиз учун биронта ҳам («Ўзбекбирлашув» бундан мустасно) жумҳурият бўйича санаторий, поликлиникалар, болалар боғчаси, турар жой бинолари, дам олиш уйлари қурилмаган. Шуларни ҳисобга олиб, вилоятларимизда 48 квартирали 16 та уй, 8 та боғча қурилиши бошланди. Келажакда катта профилакторий, пионерлар лагери ва пансионатлар қуришни мўлжалладик.

— Шукрки, қадриятларимиз, урф-одатларимиз қайта тикланаяпти. Ўзбекнинг ҳар бир маъракаси, тўйи, таъзиясини дастурхонсиз, либоссиз тасаввур этиш қийин. Очиғи, марҳум учун 10—20 метр дока ёки сурп топилмаган пайтлар ҳам бўлди. Ёки болам деган ота-она боркй, уйидан ўн қадам олисласа, кўзи дўконларнинг пештахтасида. Ўзи қолиб, боласига кийим-кечак излайди.

— Ҳа, ҳар бир урф-одатимизда тарбия, одоб-ахлоқ, қавм-қариндошларнинг яқинлашуви, кенглик яшайди. Афсуски, буни ҳамма ҳам тўғри тушунади, деб айтолмайман. Жойларда Сиз айтган фактлар узоқ давом этди. Тушунаман, ўлимни тан олмаслик мусулмончиликка, умуман инсонийликка зид. Ёш вафот этса, қизил бахмал, қари вафот этса сурп ўраш одат. Маслаҳатлашдик, ҳар бир ноҳияда камида биттадан кеча-кундуз ишлайдиган дўконларни очаяпмиз. Унда пахта, сурп, бахмал, нина-ипгача бўлади.

Сўнгги саволингизга келсак, жумҳуриятимиз аҳолисининг 47 фоизини болалар ташкил этади. Биздагидек болажон жумҳурият иттифоқда ягона. Болаларимизни кийинтиришга келсак, мақтанолмаймиз, ҳатто хижолатга тушишимиз ҳеч гап эмас. Енгил ва маҳаллий саноат вазирликлари билан биргаликда ишлашга тўғри келади. Миллий кийимлар камайди, «Болалар дунёси»дек дўконларимиз кичкина, бунинг устига сифатсиз моллар билан тўла. 1990 йилнинг охирида Тошкентда талабга мос «Болалар дунёси» дўкони қурилишини бошлаш ниятидамиз.

Юқорида эслатган вазирликлар билан маслаҳатлашиб ишлаш жоиз. Чунки савдо ходимлари уларга нисбатан халқнинг эҳтиёжини кўпроқ билади, ўрганади. Ўйлайманки, улар бизни эшитишади, таклифларимизга қулоқ солишади. Ёш ва кексаларимизнинг кийим-кечак турларини кўпайтириш, арзонлаштиришнинг вақти етди.

— Бу йўлда сизларга омад тилайман.

Суҳбатни Ражаббой ОТА ТУРК ёзиб олди.

ФАРМОН ИЖРОСИ БИЛАН ФАРЗ

Кейинги пайтларда жумҳуриятимизда халқ фаровонлигини кўзлаб талай ибратли тадбирлар амалга оширилмоқда. Ўзбекистон ССР президентининг «Республика аҳолиси шахсий хўжалигидаги моллар ва паррандаларни ем-хашак билан таъминлаш ҳамда уларда чорвачилик маҳсулотини кўпайтириш тўғрисида»ги фармони аҳоли томонидан катта мамнуният билан қабул қилинди. Унда Озиқ-овқат дастури ижросида шахсий хўжаликлар муҳим ўрин эгаллаши ва чорвачилик маҳсулотлари етиштиришдаги аҳамияти ҳисобга олиниб, уларни ем-хашак билан таъминлаш йўл-йўриқлари аниқ-равшан кўрсатиб берилган. Бу фармон жойларда изчил амалга оширилса, яқин орада кишиларнинг озиқ-овқат маҳсулотларига бўлган талаб-эҳтиёжларини яхшироқ қондириш имкони туғилади.

Октябрь районидаги Охунбобоев номли совхозда бу борада бирмунча ишлар қилинмоқда. Жумладан, фармондан кейин хўжалик ҳудудидаги аҳолининг шахсий чорва моллари ҳисобга олиб чиқилди. Маълум бўлишича, уларни озуқа билан таъминлаш учун 2 минг тоннадан зиёд хашак ҳамда анча миқдорда тўйимли ем талаб этиларкан. Ишга ҳозирдан киришилмаса, кейинроқ янада қийинлашиб боради. Шунинг учун аниқ тадбирлар белгиланиб шу асосда иш юритилмоқда. Хўжалик сут-товар фермаси ҳовлисига сенаж ва қуритилган пичан бостириш билан бир пайтда рўйхат бўйича шахсий хонадонларга ҳам озуқа тарқатилаяпти. Бунга тўртта тележкали трактор ажратилган. Ҳар куни совхоз ишчиларига 40—45 тонна қуритилган ва майдаланган беда пичани элтиб берилмоқда.

СУРАТЛАРДА: 1. Ем-хашак звеноси бошлиғи Мамаражаб Худойбердиев ва механизатор Мамаражаб Жийронов. 2. Беда пичани тележкага юкланмоқда.

К. ЖЎРАҚУЛОВ олган суратлар.

Ҳар ҳафта шанба сонида

Мўйчинак

Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган маданият ходими Аббос МУҲИДДИН таҳрири остида

ТАВАККАЛЧИ ҲАКАМ

«Шап-шап дегунча, шафтоли де қўй» наклига амал қилиб, гапни индаллосидан бошламоқчимиз. Чунки у шунақа — таваккалчиликни ёқтирадиган ҳакамлардан. Ўрни келганда ҳеч иккиланмай оқни қора, қорани оқ дея веради. Ҳуқуқ қўлида бўлгач, нимадан ҳам тап тортарди. Ахир, у кимсан — Фазлиддин Холов, Ромитан район халқ судида бош ҳакам. С. Давлатов ва Ш. Жалилов қора курсида ўтирганларида улар «айбимиз йўқ. адолатни қарор топтиринг», деб зор-зор ялинишди. Ҳакам парво ҳам қилмай, жазо қўллади. Пировардида бу ишнинг қонунсизлиги исботланди. Улар оқланиб чиқишди. Лекин жабрдийдалар ҳақиқатни қарор топтиргунча она сутлари оғзиларидан келаёзди.

Ф. Холовни эса бу «арзимас» қилмиши учун биттаги на огоҳлантириш билан «сийлаб» қўя қолишди. Бу гал шофёр Ф. Ортиқов ноҳақ айбланди. У ҳам «дангалчи» ҳакам томонидан жазога тортилди. Вилоят суди эса унинг мутлақо айбсиз эканини исботлади.

Умуман ҳакам Ф. Холов учун бунақа чалкашликлар чикора!

Ноҳия судида қатор жиноят ва гражданлик ишлари қалашиб ётибди. Уларни вақтида кўриб, ҳал қилиш номаълум сабабларга кўра кечиктирилаётир. И. Сагитовнинг жиноий иши етти марта кўрилмай қолдирилганини қандай баҳолаш мумкин? Шунингдек, У. Аглаевнинг иши тўрт марта кечиктирилди. Муддати ўтказилиб кўрилаётган бундай жиноий ишлар талайгина. Бир нарса ажаблантиради: Ф. Холов баъзан Ромитан судига алоқаси бўлмаган ишлар билан шуғулланиб юради. Б. Паноев ноҳақ жиноий жавобгарликка тортилгани учун келтирилган зарарни ундиришга ариза ёзди. Бу ишни Холов силлиққина ҳал қилди. Ҳолбуки, Паноевнинг жиноий иши Вобкент ноҳия прокуратураси терговчиси томонидан ҳаракатдан тўхтатилган. Бундай ҳолда кечиктирилган зарарни ундириб бериш, қонунда белгиланганидек, вилоят прокуратураси томонидан ҳал этилиши лозим. Ҳакам худди шундай ноқонуний «ҳиммат»ни Бозоров деган шахсга ҳам иноят қилди.

Ромитан район судида гражданлик ишини кўриш, никоҳни бекор қилиш, келтирилган зарарларни жавобгар шахслардан давлат ҳисобига ундириш, ҳужжатларни тўғри расмийлаштириш борасидаги чалкашликлар талайгина. Булар Ф. Холов бош ҳакам бўлган район судидаги сўнгги бир-икки йил ичида юз берган нуқсонлардан атиги бир шингили, холос. Бу нуқсонларни ўзингиз қандай баҳолайсиз, деган саволга ҳакам Ф. Холов ҳеч иккиланмай: «Ҳа, энди, иш бор жойда хато-камчилик бўлади, гўшт бесуяк эмаску,», деб жавоб қилди.

Одатда гўштга меъёридан кўп суяк қўшиб сотадиган қассобни инсофсизликда айблайдилар. Аммо одамлар тақдирини менсимай, лоқайдлик билан ўйинчоқ қиладиган таваккалчи ҳакамни ким адабини беради?!

Саид РАВШАНОВ.

КЎЗЛАРИ НИГОРОН

Биз томонларда йўқдан бор, бордан йўқ қилувчи устаси фаранглар учраб туради. Лоф ҳам эви билан-да, дейсизми? Бўлмаса эшитинг.

Ушбу мактубни Яккабоғ районидаги Будённий номли совхоздан йўллаяпмиз. Ўзимиз бориб, Деҳқон бувага арз қилсак ҳам бўларди. Йўл ташвишини ўйлаб, фикримиздан қайтдик. Эрталаб қишлоқдан чиққан одам район марказига қора хуфтонда аранг етиб боради. Чунки автобус хизмати ўлда-жўлда. Бу ҳақда райондаги мутасадди ташкилотларга бир неча марта мурожаат қилдик. Фойда чиқмаяпти. Қорни тўқнинг қорни оч билан нима иши бор?

Шу йил бошларида Шаҳрисабз таксомотор парки совхозимизга қўшимча учта автобус ажратганини эшитиб, жуда суюнгандик. Қувончимиз узоққа чўзилмади. Ғизиллаб қатнаб турган автобуслар юлдуз кўрмай «жон» берди. Уч ойдирки, йўловчилар сарсон-саргардон. Айниқса қариялар, аёллар, ёш болаларга қийин бўляпти. Ўгин қишлоғига номигагина автобус ажратилган. Унинг график асосида қатнаши назорат қилинмайди. Бу эса ўзбошимча ҳайдовчиларга қўл келаяпти. Уларнинг гапига қараганда, план катта, ёнилғи кам, тушумнинг мазаси йўқ эмиш. Шу ҳам баҳонами? Шахсий машиналарга топилган бензин наҳотки халқ хизматидагиларга топилмаса?

Илгари қишлоғимизни Шаҳрисабз таксомотор парки транспорт билан таъминларди. Ҳозир бу иш райондаги 85-автобаза тасарруфида. Лекин аҳвол ўзгаргани йўқ. Ҳамон эски ҳаммом, эски тос.

З. Олтиев, Х. Боймирзаев, Т. Эшматов, Н. Қосимова ва бошқалар (хатга жами 35 киши имзо чеккан).

Мўйчинак луқмаси

ОШДАН ТОШЧИҚДИ

Уф, жиян! Намунча тўтидек сайрамасанг. Маҳмадоналик ҳам эви билан-да. Нима бало, волидаи муҳтарамнг танглайингни гап билан кўтарганми? Астағфурулло... Қайси мактабда ўқийсан ўзи? Нима-нима? Риштондан келдим?! Ана холос. Мен бўлсам сени... Қани, мундай ўтир-чи. Кимда ишинг бор? Деҳқонбувага арз қилмоқчиман?! Кечикдинг, жиян. У киши кеча сафарга жўнаб кетдилар. Гапинг бўлса, ўзимга айтавер. Етказиб қўяман. Э, шунақами? Тўда қишлоқ Советидаги 7-мактабда ўқийман, дегин. Дуруст, дуруст. Шундан шунга музқаймоқ ейиш учун келмагандирсан. Ҳайтовур, бирон дардинг бўлса кераг-ов, жиян. Нима дединг? Мактабимизнинг янги биносини олиб қўйишди? Ким?! Тўхта-тўхта, қулоғимга чалингандай бўлувди. Бу ҳақда уруш ва меҳнат ветерани, ЎзССР халқ маорифи аълочиси Ж. Болтабоев батафсил ёзиб юборган. Кел, аввал унинг хатини ўқиб кўрайлик:

«Ҳурматли Деҳқонбува! Азага борган ўз дардини айтиб йиғлайди. Оғизда турғунлик даври иллатларига қарши курашаяпмиз деймиз-у, аслида ҳеч нарса ўзгараётгани йўқ. Ошна-оғайнигарчилик, таниш-билишчиликнинг нуқси ҳамон сезилиб турибди. Холис бир одам сифатида кўрган-эшитганларимни айтай, ўзингиз хулоса чиқаринг. Гап Тўда қишлоқ Советидаги 7-мактаб ҳамда унинг янги биноси билан боғлиқ машмашалар ҳақида. Ушбу билим даргоҳи 1929 йилда ташкил этилган бўлиб, дастлаб саноқли болалар ўқишган. Ҳозир уларнинг сони мингдан ошган. Талаб-эҳтиёжлар ҳисобга олиниб мактаб учун янги бинолар қуриладиган бўлди. «Риштон» совхозининг ўша пайтдаги директори бу ишга яқиндан ёрдам кўрсатди.

Тегишли лойиҳа-смета ҳужжатлари тайёрланиб, қурилиш ишлари бошлаб юборилди. Бу ёғи силлиққина битди. Ўқувчи ва ўқитувчилар хурсанд. Мана кўп йиллик орзулари ушалди. Кўркам, ёруғ синфхоналарда ўқишга не етсин. Эрта қувонишган экан. Югурганники эмас, буюрганники деганидек, янги бинонинг «эгаси» чиқиб қолса бўладими? Ҳунар-техника билим юртлари область бошқармаси бошлиғи ўртоқ Фармонов баланддан келди: «Бино 31-СПТУга берилиши керак. Мен район катталари билан гаплашаман. Сизлар овора бўлманглар». Ҳамма ҳайрон. Бу қанақаси? Ўроқда йўқ, машоқда йўқ... Ўшанда 1976-77 ўқув йили арафаси эди. Мактаб директори Абдулҳай Азизов у ёққа югурди, бу ёққа югурди. Натижа чиқмади. Маъмурий-буйруқбозлик, ошна-оғайнигарчилик адолатдан устун келди. Кимсан, район партия комитети биринчи котиби С. Охуновнинг фармойиши билан бино ҳунар-техника билим юртига берилди. Мактаб учун ажратилган 68 минг сўмлик жиҳозларнинг бир қисми хомталаш қилинди. Бу бедодликни қандай тушуниш керак? Эътибор беринг: билим юртида 300 нафар талаба бор. Бино эса 1123 ўқувчига мўлжаллаб қурилган. Раҳбарларимиз ҳам буни яхши билишади. Билиб туриб бировнинг дўпписини бошқа кишига кийдиришгани ғалати. Жилов қўлларида-да!

1982 йил майда бўлган зилзила натижасида мактабнинг эски биноси ишдан чиқди. Мутахассислар уни фойдаланиш учун яроқсиз, деб топдилар. Ўшандан бери ўқувчилар ва ўқитувчилар сарсон-саргардон. Улар учун ҳеч қандай шароит йўқ. Тўда қишлоқ Совети ҳамда ота-оналарнинг аралашуви билан турли идора ва корхоналардан 2—3 тадан хона ажратилди. Талабалар тариқдай сочилиб кетган ана шу «синфхона»ларда таҳсил олишади. Бу қачонгача давом этади — номаълум. Жисмоний тарбия дарслари асосан очиқ ҳавода ўтказилади. Рус тили, меҳнат, чет тили дарсларини бўлиб ўқитиш учун мутлақо шароит йўқ. 7-мактабда ўттиз квадрат метр жойда 35—42 бола ўқияпти. Шу ҳам инсофданми?

Билим даргоҳи жамоаси, ота-оналар комитети янги бино қуриб берилишини сўраб, кўп жойларга мурожаат қилдилар. Уларнинг арз-шикоятлари сувга чўккан тошдек ном-нишонсиз кетаяпти. Мавжуд кутубхона қулаш ҳолатида. Унинг шиферлари кўчиб, бир девори ағдарилган. 20 минг нусха китоб фондига эга ушбу «зиё маскани»га кирган кишининг дили хуфтон бўлади. Зах, қоронғи.

Айтаверсак, дард кўп. Ёш авлод тарбияси ғоят муҳим ҳаётий масаладир. Келажак бугундан бошланишини унутмаслик лозим. Қисқаси, мактаб жамоаси эътиборга, ёрдамга муҳтож. Бу ёрдамни ким кўрсатади?...».

Шунақа гаплар, жиян. Бировнинг оловига биров исинади. Мактабимиз учун қурилган бинони нега тортиб олишди, деб сўраяпсизми? Чунки раҳбарнинг амри вожибда. Унинг раъйига қарши бориб бўлармиди. Ўйнашмагин арбоб билан, арбоб урар ҳар боб билан. Оббо, жиян-э... Қўлингдаги суратми? Бу ёққа ол-чи. «Мўйчинак»ка илинибсан-да. Яхши, яхши! Ие, бу шикоятда тилга олинган кутубхона-ку. Қандай қилиб у сенинг қўлингга тушиб қолди? Э, шунақами? Ташвиш қилма, суратга ҳам жой топилади. Кўрмаганлар бўлса, унинг шаклшамойилини кўриб қўйишсин. Нима дединг?

Хайр, саломат бўл, жиян. Йиғламаган болага онаси кўкрак тутмайди. Ўйлаймизки, риштонлик мутасаддилар бундан тегишли хулоса чиқариб олишади. Қолган гапларни улардан эшитамиз.

Н. ТОШЕВ.

СУРАТДА: мактаб кутубхонасининг ташқи кўриниши.

Т. ҲАМРОҚУЛОВ олган сурат.

ТАЪРИФНОМА

(Масал)

Кўтарилмоқчи бўлди
Юқорига Тулкивой.
Иш жойидан таърифнома
Сўралибди ҳойнаҳой.
Ўйлаб туриб бошлиқ Шер
Айёр Тулкивойга дер:
Биздан муҳр ва имзо,
Бўлмасанг бас, норизо.
— У жудаям тўғри сўз,
Интизомда ягона,
Бошлиқнинг атрофида
Капалакдек парвона.
Ҳақиқий Тулкига хос
Буткул туриш-турмуши.
Ўғирликни эплайди,
Пухтадир жуда иши.
Одамнинг кўз олдида
Гумдон қилар товуғин.
Ҳеч назар-писанд этмас
Қаҳратоннинг совуғин.
Лекин кўз олайтирмас
Умумўрмон мулкига.
Устозлик ҳам қилгандир
Ўттизтача тулкига.
Гапни чўзиб ўтирмай,
Охирги фикрим шуки,
Ўз устида ишласа,
Ҳеч қўлга тушмас Тулки.

Нуриддин ЯҲЕЕВ.
Иштихон райони.

Маданий меросимизни асрайлик

ДУРДОНАЛАР ДУРДОНАСИ

Ҳар бир халқ, миллат ўз ўтмиши, тарихи, урф-одатлари, турмуш тарзи билан барҳаёт. Унинг буюклиги инсоният маънавий хазинасига қўшган ҳиссаси, авлодларга қолдирган мероси билан белгиланади. Бу фазилатлар ўша миллатнинг мангуликка дахлдорлигидан дарак берувчи манба бўлиб, жамият ҳаётининг муҳим томонини ифода этади. Белинский бу ҳақда шундай ёзади: «Тақдиротнинг муқаррар қонунига кўра, ҳар бир халқ ўз турмуши билан жами инсоният ҳаётининг қайсидир бир қиррасини ифодалаши лозим, акс ҳолда, бу халқ ҳаёт кечирмайди, балки беҳуда тирикчилик қилади ва унинг мавжудлигидан ҳеч қандай наф йўқ. Бир ёқламалик ҳар қандай одамга зарарли, жумладан, бутун инсониятга ҳам».

Улуғ файласуфнинг бу фикри бизнинг халқимизга ҳам тааллуқлидир. Ўзбеклар ҳам инсоният ҳаётининг мукаммал бўлмаган томонларини тўлдирган ва авлодлар учун хизмат қилаётган халқдир. У жаҳон маданиятига маълум ва машҳур зотларни берган даҳо миллатдир. Бу — тарих тан олган ҳақиқат.

Аждодларимиз томонидан бунёд этилган муҳташам саройлар, мадраса ва масжидлар, хонақоҳ ва мақбаралар, нодир қўлёзмалар, археологик топилмалар, шунга ўхшаш бошқа тарихий-маданий, архитектура ёдгорликлари бизнинг моддий ва маънавий мулкимиз бўлиб, улар олис асрлардан гувоҳлик берувчи ўтмишимиздан, ёрқин ва забун кунларимиздан ҳикоя қилувчи қаҳрамонлик достонларидир. Улар заҳматкаш ва меҳнаткаш, ғоят қобилиятли халқимизнинг буюк ва беназир истеъдодидан далолат беради.

Тарихда ўзига хос шавкатли ҳам шиддатли из қолдирган, Ўрта Осиёда марказлашган буюк давлатга асос солган Темур ва унинг авлодлари томонидан барпо қилинган, довруғи дунёга кетган меъморчилик обидалари қаторида Оқсарой, Жаҳонгир Мирзо, Доруссаодат мақбараларининг, Номозгоҳ, Кўкдумбаз, Дорултиловат масжидининг, Ёдгор Валлома, Хўжа Абдулазиз мадрасаларининг, Султон Мирҳайдар Лангар ота комплексларининг воҳада барпо этилиши биз учун шарафдир. Улар ҳақли равишда бизга ота-боболаримиздан қолган мангу мерос, маданий обидадир. Юртимизда ана шундай тарихий обидалардан 995 таси археологик, 200 таси архитектура, 181 таси адабиёт ва санъатга оид ёдгорликлардир. Уларнинг бир қисми республика ва иттифоқ, қолганлари маҳаллий давлат аҳамиятига эга осори атиқалардир. Барчага маълум ва машҳур Оқсарой эса халқаро ташкилот — ЮНЕСКО ихтиёрида туради. Қарши шаҳридаги Зоҳаки Морон, Косон райони ҳудудидаги Ерқўрғон-Насаф масканлари қадим маданиятимиз бешигидир.

Мозийдан шу кунларимизгача етиб келган, чор-ночор қад ростлаб турган кўҳна маданиятимизнинг аҳволи яхши эмас. Бешафқат йиллар, шиддатли шамоллар, ёғин-сочинлар уларга зарар етказди. Обидалар емирилиб, кундан-кунга ўз чиройини йўқотмоқда, инқирозга юз тутмоқда. Бунга нафақат табиат, инсоннинг ўзи ҳам сабабчидир. Ажабланарлиси шуки, бу аҳвол ҳеч кимни хавотирга солмаётир. Маданий мерос учун қайғурадиган бирон шоввоз топилмаяпти, жамоатчилик бу савоб ишга сафарбар этилмаётир. Ҳамма давлатнинг чўнтагига, хазинасига кўз тикиб турибди.

Маънавий бойлигимизнинг, маданий меросимизнинг ажралмас қисми бўлган қадимий қўлёзмалар, халқ ижодиётининг юксак намунаси саналган амалий санъатимиз, мусиқа маданиятимиз ҳақида ҳам шундай фикрлар билдириш мумкин. Ана шу бойликларни асраб-авайлаб, келажак авлодларга етказиш мақсадида давлатимиз, партия ва ҳукуматимиз, ижодий ва илмий уюшмалар Ватан ва халқ, маданий меросимиз учун бир савоб иш қилдилар. Бундан уч йил бурун СССР Ёзувчилар, Композиторлар, Кинематографиячилар, Рассомлар, Архитекторлар уюшмаларининг, СССР Фанлар академияси, СССР Тасвирий санъат академияси, Бутуниттифоқ «Билим» жамияти, ВЦСПС, ВЛКСМ, Центросоюз каби мамлакатимиздаги элликка яқин нуфузли илмий, маърифий ва маданий, жамоат ташкилотларининг тавсияси билан Совет маданият фонди таъсис этилди. Бизнинг Ўзбекистонда ҳам бу фонд бўлими иш бошлаганига икки йилдан ошди. Сал кейинроқ, ўтган йилнинг декабрида вилоятимизда ҳам унинг область бўлими иш бошлади.

Маданият фондининг бош вазифаси бизга ўтмишдан мерос бўлиб қолган, эндиликда бунёд этилаётган обидаларга барча кишиларда қизиқиш уйғотиш, уларда манфаат ва бурчни тушуниш туйғусини кучайтириш, кишиларда юксак дидни, маънавий эҳтиёжларни ўстириш ва ривожлантиришдан иборатдир. Халқимиз маданияти тарихига ва ҳозирги маънавий ҳаётга оид ёдгорликларни, буюмларни тўплаш, сақлаш, омма орасида кенг тарғиб қилиш ишлари ҳам ана шу фонд вазифасига киради. Унинг атрофига санъат, адабиёт, маданиятни тушунадиган, маданий, илмий, адабий жараён учун жавоб берадиган раҳбар ходимлар, фан ва маданият арбоблари бирлашдилар.

Маданият фонди область бўлимининг мақсади воҳада яшайдиган миллатлар ва элатлар тарихини чуқур ўрганиш, меҳнат аҳлини байналмиллаллик руҳида тарбиялашга ҳисса қўшиш, ёдгорликларни қайта тиклаш ишига ёрдам бериш, янги урф-одатларни тарғиб этиш, халқ оғзаки ижодини ўрганиш, намуналарини тўплаш, ҳунармандчиликнинг халқ амалий санъати билан боғлиқ турларини такомиллаштириш, бугунги кунда барпо этилаётган моддий ва маънавий обидаларни келажак авлодларга етказиш чораларини кўриш, ёш истеъдодларнинг ҳар томонлама камол топишига кўмаклашишдан иборат.

Пайсалга солиб бўлмайдиган муаммолардан яна бири — қадимий ва Ўрта аср қўлёзмаларини тўплаб ўрганишдир. Улар биз учун маданий ёдгорликкина бўлиб қолмасдан, халқимиз тарихининг турли даврларини ўзида акс эттирган ноёб хазинадир. Улар асосида тарихий тараққиётимизнинг, маданият, санъат, адабиётимизнинг йўқолган номаълум саҳифаларини тиклашимиз, бугунги ҳаёт ва келажак авлодларга қайтаришимиз мумкин.

Инқилобдан кейин, айниқса 20—30-йилларда динга қарши кураш шиори остида давом этган «салб юриши», тутуруқсиз кампаниячилик оқибатида кишилар қўлидаги ноёб қўлёзмалар йўқолди. Оғир қийинчиликларга қарамай халқимиз маданиятига меҳр қўйган, уни қалбдан ҳис этган кишилар бебаҳо бу бойликларни кўз қорачиқларидек авайлаб-асрадилар. Илғор маданият учун кураш ҳеч қандай хавф-хатардан чўчимади. Маърифатпарварларимиз бу йўлдаги ҳаракатни олийжаноб иш деб билдилар.

Тарих ва маданият ёдгорликларига муносабат мезонини белгилашда ҳам сиёсий ҳушёрлик керак бўлади. Ғоявий-сиёсий, маърифий-илмий жиҳатдан етарли савияга эга бўлмаган кишилар бу ишни эплашлари қийин. Яқин йилларгача маданий меросга муносабат масаласига нотўғри қарашлар мавжуд эди. Қадим замонларда аждодларимиз томонидан қурилган карвонсаройлар, мадрасалар, масжидлар, мақбаралар ўша давр кишиларининг диний эътиқодлари учун хизмат қилгани аён. Аммо бу ёдгорликлар халқимизнинг узоқ йиллар шаклланган, ривожланган маданий анъаналари, урф-одатлари, меҳнат ва санъатининг намунаси бўлиб, унинг зўр эстетик тафаккуридан далолатдир. У сўқир қалбли кишиларнинг, «жанговар» худосизларнинг қўли билан бузиб ташланди. Бундан эса жамиятимиз катта зарар кўрди, маънавий жароҳатланди. Бу одамлар диний эътиқодининг сусайишига, урф-одатларнинг оёқости қилинишига олиб келди. Белинский ёзганидек, «ҳар бир халқнинг ўзига хослиги» унутилди. Халқнинг эса ўзига хослиги фикрлаш тарзи, нарсаларга муносабатида, динида, тилида ва айниқса урф-одатида намоён бўлишини унутдик. Урф-одатларнинг узоқ муддатларда шаклланишини, даврлар ўтган сайин муқаддаслашиб боришини ҳамда ота-боболардан фарзандларга мерос сифатида наслдан наслга, авлоддан авлодга ўтишини билмадик. Бундан кечаги кун учун эмас, эртанги кун учун ҳам хулоса чиқармоқ керак. Қадимий байрамимиз — Наврўзни халқимиз ҳаётидан зўрлаб чиқариб ташлашга уринишлар бунинг мисолидир. Лекин халқимиз турмуш тарзига, урф-одатига ёт бўлган реформани қабул қилмади.

Моддий ва маънавий ҳаётимизда, маданий ривожимизда бадиий ҳунармандчилик ҳам ўзига хос ўрин тутади. У Қашқадарё воҳасида бир томондан моддий зарурат эҳтиёжи билан ривожланган бўлса, иккинчидан, халқнинг эстетик диди, маънавий камолотининг ўсиши билан изоҳланади. Шу боисдан диёримизда зардўзлик, ганч ва ёғоч ўймакорлиги, пичоқчилик, чеварлик, кулоллик каби ҳунарлар ҳозир ҳам ўз аҳамиятини йўқотган эмас. Бу касблар моддий ҳаётимизга чуқур сингиб бораяпти. Шаҳрисабзлик, китоблик чеварлар қўли билан тикилган дўппилар, шоҳи сўзана ва гиламлар, ясалаётган гулдор тош товоқлар, косонлик ва касбилик ҳунар эгалари томонидан тайёрланиб, кундалик турмушда қўлланилаётган хумкўзалар, нон тандирлар, ғилонлик усталарнинг ўткир дамли пичоқлари ва бошқалар воҳада бадиий ҳунармандчиликнинг ривож топаётганлигини кўрсатади. Бироқ бадиий ҳунармандчиликни ўлкада янада ривожлантириш керак. Халқ усталарининг ижодий ишларига ҳар томонлама ёрдам бериб, жойларда улар яратган буюмлар кўргазмаларини ташкил қилиш даркор.

Вилоятимиз шаҳар ва қишлоқларида социализм қурилиши билан боғлиқ даврларни акс эттирган кўпгина маданий ёдгорликлар бор. Булар ҳам бошқа обидалар сингари мададимизга муҳтож. Уларга эътибор суст, таъмирлаш ишлари яхши йўлга қўйилмаган. Маданий меросимизнинг бу турига ҳам жиддий эътибор бериб, улардан ёш авлодни қардош халқларга ҳурмат ва муҳаббат руҳида тарбиялашда фойдаланиш керак. Одамлар уйларидаги амалий санъат намуналари ҳам тарбия ишида қўл келади. Кишилар қадимий буюмларини, айрим осори атиқаларини маданий ёдгорлик сифатида фондга топширишлари лозим. Буюм эгаларининг номлари ўша ёдгорликка ёзилиб, ўлкамиз музейида сақланади. Бундай кишилар маданий меросни асровчилар, унинг жонкуярлари сифатида авлодлар таҳсинига сазовор бўладилар.

И. АМИРҚУЛОВ,
СССР Ёзувчилар уюшмаси аъзоси, Совет маданият фонди Қашқадарё вилоят бошқаруви раисининг ўринбосари.

КУЧЛИЛАР САРАЛАНДИ

ИТАЛИЯ '90

Жаҳон биринчилигининг икки ҳафта давом этган саралаш учрашувлари ниҳоясига етиб, нимчорак мусобақаларида қатнашадиган кучли командалар узил-кесил маълум бўлди. Куни кеча бешинчи ва олтинчи группаларда ўтказилган тўрт матч бу масалага аниқлик киритди.

Дастлаб Бельгия ва Испания терма командалари майдонга тушдилар. Шуни таъкидлаш зарурки, уларнинг иккаласи ҳам нимчорак баҳсларига барвақт йўлланма олишганди. Аммо қайси бири группада ғолиб бўлиши ноаниқ бўлиб турганди. Мазкур учрашувдан сўнг биринчи команда ҳам, иккинчи ўринни эгаллаган коллектив ҳам маълум бўлди. Рақибларини 2:1 ҳисобида енгган испанлар биринчи ўринни олдилар. Бельгиялик футболчилар эса иккинчи ўринга тушиб кетишди.

Бу группада ўтказилган иккинчи учрашув ҳам натижали тугади. Жанубий Корея терма командаси билан учрашган Уругвай футболчилари мана, ниҳоят, жаҳон биринчилигида илк бор зафар қучдилар. Бу ғалаба уларга группада учинчи ўринни эгаллаш билан бирга келгуси босқич мусобақаларига йўлланма олиш имконини берди. Учрашув тугашига оз вақт қолганда рақиблари дарвозасига ҳал қилувчи тўпни киритган Уругвай футболчилари омадли ўн олти команда қаторидан ўрин олдилар.

Илгари хабар берганимиздек, Англия, Голландия, Ирландия, Миср терма командалари кирган олтинчи группада вазият кескин даражада турганди. Гап шундаки, икки турдан сўнг уларнинг ҳаммаси иккитадан очко тўплашганди. Сўнгги турда инглизлар мисрликлар билан, голландлар ирландлар билан учрашдилар. Иккала матч ҳам қаттиқ кураш остида ўтди. Шуни айтиш кифояки, Голландия ва Ирландия терма командалари 1:1 ҳисобида дуранг ўйнадилар. Англия футболчилари эса рақибларини 1:0 ҳисобида мағлубиятга учратдилар. Натижада улар жамғармасидаги очколарни тўрттага етказиб, ўз группаларида биринчи ўринни эгаллашди. Учтадан очко тўплаган Голландия ва Ирландия терма командалари ҳам нимчорак баҳсларига чиқишди.

Шундай қилиб, икки ҳафта давом этган саралаш учрашувлари ниҳоясига етиб, олтин медаллар учун курашадиган кучли 16 команда узил-кесил аниқланди. Италия, Чехословакия, Камерун, Руминия, Аргентина, Бразилия, Коста-Рика, ГФР, Югославия, Колумбия, Бельгия, Испания футболчилари группа баҳсларини муваффақиятли якунлаб, нимчорак мусобақаларига чиққанликларини илгари хабар берган эдик.

Куни кеча ўтказилган учрашувлардан сўнг Уругвай, Англия, Голландия, Ирландия терма командалари ҳам улар сафидан ўрин олдилар.

Саралаш баҳсларидан сўнг командалар ўз гуруҳларида қуйидаги тартибда ўрин олдилар.

	Ў	Т	О
1-гуруҳ			
Италия	3	4-0	6
Чехословакия	3	6-3	4
Австрия	3	2-3	2
АҚШ	3	2-8	0
2-гуруҳ			
Камерун	3	3-5	4
Руминия	3	4-3	3
Аргентина	3	3-2	3
СССР	3	4-4	2
3-гуруҳ			
Бразилия	3	4-1	6
Коста-Рика	3	3-2	4
Шотландия	3	2-3	2
Швеция	3	3-6	0
4-гуруҳ			
ГФР	3	10-3	5
Югославия	3	6-5	4
Колумбия	3	3-2	3
БАА	3	2-11	0
5-гуруҳ			
Испания	3	5-2	5
Бельгия	3	6-3	4
Уругвай	3	2-3	3
Жанубий Корея	3	1-6	0
6-гуруҳ			
Англия	3	2-1	4
Голландия	3	2-2	3
Ирландия	3	2-2	3
Миср	3	1-2	2

Шу тариқа кучлилар сараланди. Илк босқич учрашувларида омади келган 16 команда энди ҳал қилувчи баҳсларни бошлайди. Ишқибозлар янада ҳаяжонли дақиқалар, қизиқарли вазиятларнинг гувоҳи бўладилар.

Т. СОЛИЕВ, И. АЛИМОВ.

МУСОБАҚА ВА НАТИЖА

ФУТБОЛ

Мамлакат чемпионатининг биринчи лигасида икки учрашув бўлиб ўтди. Олий лигага даъвогарлардан бири — Бокунинг «Нефтчи» командаси ўз майдонида Ярославлнинг «Шинник» коллективини қабул қилди. Ҳужумкорликда ўйнаган мезбонлар меҳмонларни 3:0 ҳисобида мағлубиятга учратдилар.

Иккинчи матч Ленинградда ўйналди. Аммо унда Тюменнинг «Геолог» командасини қабул қилган маҳаллий «Зенит» коллективининг омади келмади. Меҳмонлар 2:1 ҳисобида ғалаба қозондилар.

ШАХМАТ

Азовда ўтаётган жаҳон биринчилигининг зонали мусобақасида (хотин-қизлар) 11 тур орқада қолди. 8,5 очко тўплаган ХХР вакили Х. Пен пешқадамлик қилмоқда. Чехословакиялик Э. Климова ундан бир очко орқада қолмоқда. Кейинги ўринларда мамлакатимиз вакиллари К. Арахамия, А. Галямова, К. Кахмани ва С. Прудникова бормоқдалар.

МЕРГАНЛИК

Москвада ўтаётган халқаро мусобақада мамлакатимиз мерганлари муваффақиятли қатнашмоқдалар. Улар кўпгина турларда барча совринли ўринларни эгалламоқдалар. Куни кеча ўтказилган мусобақаларда ҳам шундай бўлди. Хотин-қизлар ўртасидаги баҳсларда В. Черкасова, эркаклар ўртасида эса В. Торшин, А. Злидений ғолиб бўлдилар.

Муҳаррир ўринбосари
Н. ЁҚУБОВ.

Р. — 03322.
Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри.
Д. 1212.
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12